

Алхан Бóкейхан: «Ultqa qyzmet etý – bilimnen emes, minezden»

AQTOĞAI AJARY

«Қарағанды журналистикасын дамытуға қосқан үлесі үшін»

1938 жылдың 15 тамызынан
бастап шығады

www.facebook.com/a.ajary.kz

№ 26-27 (8012) 15 тамыз, Жұма 2025 жыл

aktogai_red@mail.ru

* Қуан ағайын !

Арқаның озды ақыны

Қазақтың бас ақыны Абай Құнанбайұлының 180 жылдық мерейтойына арналған онкүндік аясында Семей қаласында өткен «Адамзаттың Абайы» атты республикалық ақындар айтысы өз мәресіне жетті. Қазақтың рухани астанасы саналатын Семей төрінде өткен бұл дүбірлі додада еліміздің әр өңірінен келген от ауызды, орақ тілді ақындар бас қосып, сөз сайысына түсті. Сурет ұйымдастырушылардан Айтыс өнерінің шынайы көрінісін көрсеткен бұл байқауға еліміздің түпкіртүпкірінен он екі ақын қатысты. Атап айтқанда, халықтың сүйікті ақындары Айбек Қалиев, Мақсат Ақанов, Мұхтар Ниязов, Рүстем Қайыртауұлы, Жансая Мусина, Аспанбек Шұғатаев, Мейірбек Сұлтанхан, Әсем Ережеқызы, Шұғайып Сезімхан, Айбек Жеңісқазин, Серік Қуанған және Қуандық Кенжебекұлы сынды танымал ақындар додаға түсті. Сөз маржанын терген, елдің мұңын жырлаған, рухани биіктік пен көркемдік шеберлікті қатар алып жүрген ақындар тартысты өнер сайысын өткізіп, көпшіліктің ыстық ықыласына бөленді.

Айтыс қорытындысы бойынша үшінші орынды Абай облысының ақыны Әсем Ережеқызы мен Оралдан келген Жансая Мусина иеленіп, әрқайсысына 1 миллион теңге көлемінде ақшалай сыйлық табыс етілді. Екінші орын Қостанай облысының өкілі Айбек Қалиев пен Қызылордадан келген Мейірбек Сұлтанханға бұйырып, олар

1,5 миллион теңгеден ениіледі. Ал, бірінші орынды Алматы қаласының айтыскері Рүстем Қайыртауұлы жеңіп алып, 3 миллион теңге иеленді. Оның суырыпсалмалық қабілеті мен

қаржылай сыйлық берілді. Сонымен қатар, Сиязбек Сүлейменов әулетінің атынан тағайындалған арнайы 200 мың теңгелік жүлде Қуандық Кенжебекұлына табысталса, Абай

терең ойлы сөздері қазылар алқасы мен көрермендердің көңілінен шыққанын атап өткен жөн. Бас жүлдеге тігілген су жаңа автокөлікке Қарағанды облысының намысын қорғаған дүлдүл ақын Мақсат Ақанов ие болды. Сыйлықты салтанатты түрде Абай облысының әкімі Берік Уәли табыстады. Айтысқа қатысқан өзге ақындар да назардан тыс қалмады. Барлық қатысушыға 500 мың теңгеден

облысы әкімінің 500 мың теңгелік арнайы жүлдесі айтыстың көрнекті өкілі Мұхтар Ниязовқа берілді. Айтыс соңында қазылар алқасына естелік ретінде Абайдың тақиясы мен шапаны тарту етілді. Бұл – рухани сабақтастық пен құрметтің көрінісі іспетті.

Жеңіс сәтінде Мақсат Ақанов жүрекжарды алғысын өлеңмен жеткізді. «Көп сөйлесең, сөзде де мән

қалмайды, Көп шайнасаң, қазыда дәм болмайды. Абай, Мұхтар, Шәкәрім туған жерден, Алсақ деп армандайды әркім бәйгі. «Алтын домбыра» иесі болса дағы, Аханов әр нәрсеге алданбайды. Әлемнің алтынынан артық маған, Ұлы Абайдың тойынан алған бәйгі!» «Адамзаттың Абайы» республикалық айтысы – ұлы Абай мұрасын ұлықтауға, ұлт руханиятын жаңғыртуға бағытталған айтулы шара болды. Бұл доданың Семейде хакімнің туған жерінде дүркіреп өтуі оның рухани маңызын арттыра түсті. Айтыс барысында елдік, ұлттық, тілдік және тарихи тақырыптар кеңінен қамтылып, көрермен көңілінен шықты. Байқау – сайыс қана емес, бұл – руханияттың, сөз құдіретінің, ұлттық өнердің мерекесі болды. Айта кетейік, Мақсат Ақанов – ақындар мен әншілердің отаны алтын бесік Ақтоғайдың тумасы. «Алтын домбыра» иегері. Бір басына жетіп артылатын атақ-даңқы бар. Мақсат суырыпсалма айтыста көш бастап келе жатыр. Осы айтыста небір аузымен құс тістеген сүлейлердің өзін шаң қаптырып, тапқыштығы һәм айтқыштығымен және өлең өрнегінің көркемдігімен, өзгешелігімен мыңдаған жұрттың таңдайын қақтырды. Жерлесімізді жеңісімен құттықтап, толағай шығармашылық табыс тілейміз!

Жәлел ШАЛҚАР,
«Ortalyq Qazaqstan».

Қазақ руханиятының темірқазығына айналған хакім Абай – ұлттың танымын биікке көтеріп, жаңа арнаға бұрған рухани көшбасшы. Әр өлеңі, нақылы ғылым мен білімге, кемелдікке, толық адам болуға бастайтын ұлттық бағдарлама іспетті. Бүгінгі Қазақстан осы аманатпен үндестік тауып, алға басып келеді. Абай күні – ұлттың мәдени коды мен болмысындағы маңызды меже. Абайдың шығармасы – ұлттың ішкі әлеуетін оятуға арналған рухани манифест.

«Ғылым – Алланың бір сипаты» 10 тамыз – елімізде Абай күні ретінде 2020 жылдан бастап ресми түрде аталып өтіледі. Бұл күн – ұлттық рухты, ойлау жүйесін, мәдени кодты еске алып, өзімізге, қоғамымызға, келешегімізге үңілу күні. Қазақтың бірегейлігі, ұлт ретінде іргесін бекіту – Абай шығармашылығының өзегі. Ол қуатты қаламы, озық ойы арқылы ұлттық сана мен мәдениет үшін күресті. Абайдың «Толық адам» концепциясы – рухани, кәсіби, моральдық кемелдікке шақыру. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев өзінің «Абай және ХХІ ғасырдағы Қазақстан» атты мақаласында бұл

Абай аманаты адастырмайды

туралы айрықша атап өткен болатын. «Абайдың шығармаларына зер салсақ, оның үнемі елдің алға жылжуына, өсіп-өркендеуіне шын ниетімен тілеулес болғанын, осы идеяны барынша дәріптегенін байқаймыз. Ал, ілгерілеудің негізі білім мен ғылымда екенін анық білеміз. Абай қазақтың дамылсыз оқып-үйренгенін бар жан-тәнімен қалады. «Ғылым таппай мақтанба» деп, білімді игермейінше, биіктердің бағына қоймайтынын айтты. Ол «Біз ғылымды сатып, мал іздемек емеспіз», – деп тұжырымдап, керісінше, ел дәулетті болуы үшін ғылымды игеру керектігіне назар аударды. Ұлы Абайдың «Пайда ойлама, ар ойла, Талап қыл артық білуге» деген өнегелі өсиетін де осы тұрғыдан ұғынуымыз қажет. Бұл тұжырымдар қазір де аса өзекті. Тіпті бұрынғыдан да зор маңызға ие болып отыр. Себебі, ХХІ ғасырдағы ғылымның мақсаты биікке ұмтылу, алысқа құлаш сермеу екенін көріп отырмыз» деген еді.

Абайдың идеялары бүгінгі «Әділетті Қазақстан – Жауапты азамат – Прогрессивті ұлт» ұстанымымен табиғи үндес. Ұлттың болашағы – жеке тұлғаның біліміне, рухани биігіне байланысты екенін дәлелдеген де – Абай. Абайтанушы ғалым Омар Жәлел ақын мұрасын бүгінгі қоғам тұрғысынан

саралап, өткір пікірлерімен елдің көңілінен шығып жүр. «Абайдың «адам бол» деген сөзін біз дұрыс түсінбеген екенбіз. Ол «адам бол – мал тап» дейді. Біз балаларымызға «адам бол» дейміз, бірақ «мал тап» деп айтпаймыз. Өйткені, кеңес үкіметі «мал деген жаман» деп үйретті. Ал, Абай адам мен малды – яғни рух пен материалды тең ұстауды насихаттаған еді», – дейді ол. Ғалымның пайымдауынша, Абай еңбектің, адал кәсіптің, білім арқылы табыс табудың маңызын айтып отыр. Ол үшін ғылым – өмір сүрудің, рухани жетілудің, табысқа жетудің жолы. Демек, бүгінгі қоғамда Абайды ұлықтау – жас ұрпақтың санасына еңбек, әділет, ынсап пен ғылым дәнін егу, қоғамды жалған патриотизмнен арылтып, шынайы адамгершілікке жетелеу, ұлттың келешегін біліммен, ғылыммен, парасатпен өрнектеу. Яғни, мектепте Абай өлеңдерін жаттап қана қою емес, оның идеясын күнделікті өмір салтымызға айналдыру екенін ұққан жөн. Одан бөлек, хакім шығармалары әр қадамымызда әділеттілік іздеу, кәсіп пен ғылымды қатар ұстау, қоғам алдындағы борышымызды түсіну, жалған намыстан биік толық адам болу сынды міндеттерді жүктейді. Ұлт келбетін қалыптастырар (Жалғасы 2-бетте).

мұра Абай – болашаққа сенген. Ол «Толық адам» тұжырымдамасы арқылы рухани, интеллектуалдық, адамгершілік тұрғыда адамның жан-жақты дамуын көздеді. Хакімнің «Ақыл, қайрат, жүректі бірдей ұста, сонда толық боласың елден бөлек» – деген идеясы қазіргі ел дамуының идеологиялық іргетасы болып отыр.

Абайдың шығармалары мен қара сөздері білім беру саласына терең еніп, ұрпақ тәрбиесінің басты тетігіне айналып келе жатқанын да атап өткен жөн. Абайды тек оқу жеткіліксіз. Оны заманауи форматта таныту, идеяларын бүгінгі ұрпаққа лайықтап ұсыну – уақыт талабы. Осы мақсатта соңғы жылдары Абай мұрасын жүйелі зерттеу бағытында нақты жұмыстар атқарылып жатыр. Атап айтсақ, Л.Гумилев атындағы ЕҰУ жанындағы «Абай академиясы» ғылыми-зерттеу институты – ақын мұрасын жүйелі зерттеуге арналған заманауи орталық. Институт бірнеше жылдан бері 90-нан астам ғылыми еңбек, оқу құралы, мультимедиялық жоба мен деректі бейнебаян жасап шығарды. «Толық адам» жобасы арқылы Абайдың философиясы жастар арасында кең таралуда. Бұл бүгінгі цифрлы дәуірде цифрлық мәдениеттің маңызын түсіну үшін де ақын шығармаларына үнілу қажеттігін дәлелдеп отыр. Институт жұмысы гуманитарлық ғылымдарды, мәдениет пен тілді, Абайдың экономикалық көзқарасын қазіргі заман талабына сай қайта интерпретациялауға бағытталған.

Бүгінгі таңда Абай есімі халықаралық аренада мәдени дипломатия мен ұлттық танымның символына айналды. 2020 жылы Президенттің бастамасымен құрылған Абай институты бүгінде қазақ тілін, мәдениетін шетелде насихаттаудың тиімді құралына айналды. Аталған платформада 2 600-ден астам қолданушы тіркелген,

қазақ тілін үйрететін онлайн курстар, анимациялар, видео дәрістер, мәтіндік материалдар кең қолданыс тапты. Енді 2025 жылы Абай институтының бастамалары аясында Анкара, Стамбұл, Париж, Вена, Омбы, Будапешт, Лос-Анджелес, Ұлан-Батор сынды ғылым-білім дамыған әлемнің алып шаһарларында қазақ тілін офлайн оқыту орталықтары ашылмақ. Бұл – Абай есімін Гете, Сервантес, Конфуций институттары деңгейінде жаһандық дәрежеге жеткізуге бағытталған стратегиялық қадам. Түйін Абай – тарихымыздағы дара тұлға болуымен қатар, бүгіннің бағдары, ертеңнің идеясы. Ойшыл интеллектуалды ұлт идеясын алғаш ұсынған қайраткер. Оның философиясында жеке адамның емес, бүкіл қоғамның сапалық өзгерісі жатыр. Ол бізге ғылымға ұмтылу, еңбектену, білім арқылы биіктеу қажеттігін ғасыр бұрын айтып кеткенін ұмытпаған жөн.

Абайдың ең үлкен арманы – халқының білімді, мәдениетті болуы еді. Ол ғылым мен техниканың рөлін жақсы түсінді. Қазір Қазақстанда Абайды жаңаша оқу – ұлттық қажеттілік. Осы тұрғыдан келгенде, Абай күні – ұлттың білім мен ғылымға бет бұруы тиіс күн. Абай күні – ән шырқап немесе отпашу ататын мейрам емес, керісінше, ойланатын, өз-өзіңе есеп беретін, ұлт болашағын бағдарлайтын рухани дата. Бұл – кемеңгер тұлғаның: «Ақырын жүріп анық бас, еңбегің кетпес далаға» деген өсиетіне құрмет көрсету күні. Бүгінгі Қазақстан Абайдың аманатын жаңаша түсініп, заманауи тетіктермен жүзеге асыруда. Ғылымсыз ұлт өркендемейді. Абайша айтсақ: «Сен де бір кірпіш дүниеге, кетігін тап та, бар қалан». Абай күні – осындай терең танымның бастау нүктесіне айналуға тиіс.

Жәлел ШАЛҚАР,
«Ortalyq Qazaqstan»

Қызметтік көлік – қызметтік мақсатта

Мемлекеттік қызметші – ел мүддесіне қызмет ететін, халықтың сенімін ақтауға еңбек ететін тұлға. Ол өзінің кәсібилігімен, жоғары жауапкершілігімен, әдебімен және адамгершілік ұстанымдарымен халыққа үлгі болуға міндетті. Мемлекеттік қызметшінің әрбір әрекеті Заңнама талаптары, сондай-ақ, әдеп нормаларына сай болуы тиіс.

Сонымен қатар, ол мемлекеттің абыройын асқақтатып, қоғамдағы тұрақтылық пен өркендеудің тірегі ретінде әрекет етуі тиіс. Осы орайда, мемлекеттік қызметші мемлекеттік мүліктің сақталуын қамтамасыз етіп, оны тек нысаналы мақсаты бойынша пайдалануға міндетті. Қызметтік автокөлік тек қызметтік қажеттіліктерге сай қолданылып, оны пайдалану тәртібі мен талап-тары қатаң сақталуы тиіс. Бұл – мемлекеттік қызметшінің заң алдындағы жауапкершілігі ғана емес, қоғам алдындағы азаматтық борышы.

Қарағанды облысы бойынша Әдеп жөніндегі кеңесінің мүшесі ретінде байқағаным, Кеңес отырыстарында қызметтік көлікті жеке мақсатта пайдалану фактілері де қаралып жатады. Мұндай тәртіп бұзушылықтар бойынша профилактикалық ұсыныстар беріліп, қызметшілерге тәртіптік жаза түріндегі шешімдер шығарылады.

Соңғы уақытта кейбір мемлекеттік қызметшілердің автокөлікті мас күйінде басқару, жол ережесін бұзу, жылдамдықты асыру, жол апатына ұшырап, көлікке зақым келтіру және т.б. сияқты бұзушылықтарға жол

беруі орын алып жатады.

Мысалы, ағымдағы жылдың I жартыжылдығында өткізілген Кеңес отырыстарында мемлекеттік мекеме басшыларының қызметтік автокөлікті жеке мақсатта пайдалануына қатысты үш мәселе қаралды. Анықталған бұзушылықтар бойынша жауапты қызметкерлер тәртіптік жауапкершілікке тартылды.

Сонымен қатар, Кеңес мүшелері облыстағы барлық мемлекеттік органдардың бірінші басшыларына қызметтік көлікті тек қана қызметтік мақсатта және жұмыс уақытында пайдалану қажеттілігі жөнінде ұсыныстар берді.

Мұндай жағдайлар қоғам арасында теріс пікір туғызып, әлеуметтік желілерде сыңа ұшырап жатады. Бұл – мемлекеттік қызметші беделіне нұқсан келтіріп қана қоймай, мемлекеттік аппаратқа сенім туғызуына кері әсерін тигізеді. Мемлекеттік қызметшілердің қызметтік көлікті дұрыс және Заңнамаға сай пайдалануы – мемлекеттік қызметтің тиімділігі мен қоғам алдындағы сенімнің көрсеткіші. Сондықтан әрбір мемлекеттік қызметші өзіне жүктелген сенімді ақтап, мемлекет мүлкіне ұқыптылықпен қарауы тиіс. Бұл – заң талабы әрі Әдеп кодексінің міндетті шарты.

И.Есдаuletов,
Қарағанды облысы бойынша ішкі мемлекеттік аудит департаментінің басшысы,
Қарағанды облысы бойынша Әдеп кеңесінің мүшесі.

* Ұлы Жеңіске – 80 жыл

Ерлікке тағзым – ұрпақ парызы

Ұлы жеңіске 80 жыл толуына орай, Қарағанды облысы Ақтоғай ауданы Жидебай ауылдық округінің Сәуле ауылында 2025 жылдың 9 тамызы күні «Әкелер есімі-ұрпақтар есінде» атты соғыс ардагерлеріне арналған ескерткіш тақтасына ДАЙЫР МҰХСИЫНҰЛЫНА мемориалдық тақта орнатылды.

Түсіпбектегі Дайыр Мұхсиынұлы – Екінші дүниежүзілік соғыста Отан үшін жанын қиған ержүрек жауынгерлердің бірі. Ол Балқаш қалалық әскери комиссариаты арқылы әскерге шақырылып, 109-гвардиялық атқыштар дивизиясының 309-атқыштар полкі құрамында рота старшинасы болып жауынгерлік борышын абыроймен атқарған. Алдыңғы шепте жүріп, елін жаудан қорғауда жан аямай күрескен. 1944 жылдың 18 наурызында болған қиян-кескі шайқаста ауыр жараланып, ерлікпен қаза тапты. Дайыр әкеміздің ерлігі – мәңгілік мақтаныш. Ол кісі Отан үшін жанын қиып, болашақ ұрпақтың бейбіт өмір сүруіне жол ашты. Әкеміздің ерлігі ұмытылмайды, есімі тарихта және жүректерде мәңгі сақталады. Мұндай қаһармандардың ерлігі – бүгінгі ұрпаққа үлгі. Жатқан жері жайлы, рухы

пейіште болсын.

Бүгінгі ұрпақ атаның осынау ерлігін ұмытпай, оған деген құрмет пен тағзым ретінде және келешек ұрпақтар ұмытпау үшін туған топырағында туысқандар зиратына көктасын қойды. Бұл

– ел қорғаған ерлерге деген шынайы алғыс пен ризашылықтың белгісі. Ескерткіш көктаста Дайыр Мұхсиынұлының аты-жөні, соғыста көрсеткен ерлігі мен Украинада жерленген жері жазылып, оның рухына тағзым етуге арналған киелі орынға айналды. Мұндай игі іс – кейінгі ұрпаққа ата-бабалар жолын танытып, Отанды қорғауға тәрбиелеудің жарқын үлгісі.

Екінші дүниежүзілік соғысқа қатысып, аман-есен елге оралған Мұхсиынұлы Жағмыр әкеміз майдан даласында алдыңғы шепте барлауда болып, ерлікпен шайқасқан. Жау тылынан фашистерді тірідей байлап әкеліп, соғыс жоспарларын біліп, жеңіске жету жолында аянбай соғысқан. Соғыста алты рет жараланып, Берлинге дейін барып, жеңіспен оралған.

Ал, Түсіпбекұлы Садық атамыз соғыста аяғынан ауыр жараланып, елге мүгедек болып оралды. Бұл – олардың шексіз ерлігі мен Отанға деген адалдығының айғағы.

Сонымен қатар, соғыс жылдары тылда ел

үшін аянбай еңбек еткен Ыбырайұлы Жүнісбек, Түсіпбекұлы Мұхсиын, Бәкірқызы Күлкен, Жаңабергенқызы Бибіхан, Мұхсиынұлы Әйкен мен Мерғазы әкелеріміз, Мұхсиын келіні Зағым анамыздың соғыс жылдарындағы қажырлы еңбектері де еске алынды. Олар тылда өгізбен жер жыртып, егін салды, масақ теріп, қырманда жұмыс істеді, мал бақты, майданға азық-түлік пен киім-кешек дайындап, жеңіске өз үлестерін қосқан жандар. Марқұм болған соғыс және тыл ардагерлері рухына Құран бағышталып, тағзым етілді.

Бұл – өшпес ерлікке деген ұрпақ алғысы мен мәңгілік құрметтің белгісі.

Данияр Мерғазыұлы,
Жидебай ауылдық округі.

Терроризм актісін болғызбауға немесе жолын кесуге көмектескен ақпарат үшін сыйақы белгілеу

Терроризм – жаһандық қауіпсіздікке, ұлттық тұрақтылыққа, адамзат өміріне төнетін ең күрделі қауіптердің бірі. Террористік әрекеттердің алдын алу, олардың жолын кесу – әр мемлекеттің басты міндеттерінің бірі. Қазақстан Республикасы бұл бағытта кешенді шараларды жүзеге асырып келеді. Солардың бірі – терроризм актісін болғызбауға немесе оның жолын кесуге ықпал еткен нақты және уақтылы ақпарат берген тұлғаларды *ақшалай сыйақымен ынталандыру* тетігі. Мұндай шара – тек құқық қорғау органдарының ғана емес, жалпы қоғамның қауіпсіздікке үлес қосуына мүмкіндік береді.

Себебі террористік әрекеттерге дайындық көбіне құпия түрде жүреді, ал оны байқау – кейде қарапайым азаматтардың көмегімен ғана мүмкін болады.

Мысалы, күдікті қозғалыс, бейтаныс адам, жарылғыш зат іспетті нәрселерді байқау және бұл туралы дер кезінде құқық қорғау органдарына хабарлау – жүздеген адамның өмірін сақтап қалуы мүмкін. Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігі мен ҰҚК осындай мәліметтерді қабылдап, олардың шынайылығы мен маңыздылығына қарай сыйақы тағайындай алады. Бұл тек материалдық ынталандыру емес, бұл – азаматтық сана мен қоғам алдындағы жауапкершіліктің көрінісі. Мемлекет кез келген адамды лаңкестікке қарсы күресте серіктес ретінде қарайды, сондықтан осындай бастамалар арқылы жалпыұлттық қауіпсіздікке үлес қосу мүмкіндігі ашық.

С. Макаева,

Ақтоғай ауданының ішкі саясат бөлімінің бас маманы.

Конфессияаралық татулық – мемлекеттің ішкі тұрақтылығы мен бейбіт өмір сүруінің негізгі тіректерінің бірі. Қазақстан – түрлі дін өкілдері бейбіт өмір сүріп келе жатқан әлемдегі сирек елдердің бірі. Ислам, православие, католицизм,

мемлекеттің өзара қарым-қатынасын реттеп, діни сенім мен қоғамдық қауіпсіздіктің тепе-теңдігін ұстап тұруға бағытталған. Татулық пен өзара түсіністік тек заңмен емес, сонымен қатар рухани, мәдени және ағартушылық жұмыс арқылы қамтамасыз етіледі.

Конфессияаралық татулық – тұрақтылық пен қауіпсіздік кепілі

буддизм, протестанттық бағыттағы христиандық ағымдар — барлығы ел заңдары мен зайырлы қағидаттары аясында өз қызметтерін еркін жүргізіп келеді.

Бұл жетістік кездейсоқ емес. Мемлекетіміз тәуелсіздіктің алғашқы жылдарынан бастап конфессияаралық татулықты ұлттық қауіпсіздік деңгейіндегі мәселе ретінде қарастырды. ҚР Конституциясы мен «Діни қызмет және діни бірлестіктер туралы» Заңы азаматтарға ар-ождан еркіндігін толық қамтамасыз етеді. Сонымен қатар, дін мен

Әртүрлі дін өкілдері қатысатын диалог алаңдары, халықаралық деңгейдегі форумдар, дінтанулық білім беру, діни сауаттылықты арттыру – осы бағыттағы нақты жұмыстар.

Еліміздегі тұрақтылықтың басты негізі – осы конфессияаралық келісімде. Егер дін өкілдері бір-біріне құрметпен қарап, бейбіт өмір сүрсе, бүкіл қоғам тұрақты дамиды. Сондықтан бұл құндылықты сақтау – әрбір азаматтың міндеті.

Г. Елеусизова,

Аудандық «Ақтоғай ажары» газетінің редакторы.

Хабарландыру

«Қазақстандық тау-кен өндіруші компания Чжуннан» ЖШС «Наурызбай» кен орнындағы тау-кен жұмыстарының жоспарына ықтимал әсерлер туралы есеп бойынша қоғамдық тыңдаулар өткізеді. Әсер етуі мүмкін аумақ: Қарағанды облысы, Ақтоғай ауданы, Кенелі ауылы.

Учаскенің географиялық координаттары: 1. 47° 24 '49,68" С. Е., 74°57'2,09" Ш. Б. 2. 47°25 '16,53" С. Е., 74°57 '2,09" Ш. Б., 3. 47°25 '16,53" С. Е., 74°58'3,13" Ш. Б. 4. 47°24 '49,68" С. Е., 74°58 '3,13" Ш. Б.

Тыңдау 26.09.2025 сағат 12.00-де Қарағанды облысы, Ақтоғай ауданы, Кенелі ауылы, Кенелі көшесі, 3-үй мекенжайы бойынша өтеді. Өзіңізбен бірге жеке куәлігіңіз болуы қажет.

Сондай ақ қоғамдық тыңдаулар ZOOM платформасында бейнеконференциялар арқылы онлайн режимінде қолжетімді болады: <https://us05web.zoom.us/j/89904104634?pwd=MoZ9l4R3zMWnLhTZ7d9JlbL8LJO3gQ.1> . конференция идентификаторы: 899 0410 4634. Кіру коды: 8LAF2E.

Тапсырыс беруші-бастамашы: «Қазақстан Тау-кен компаниясы Чжуннан» ЖШС, ҚР, Алматы қ., Әуезов ауданы, Төле би к-сі, № 298/7 үй, 109 пәтер, 241240024769, Жарқын Есбол, 87763945535, honda@mail.ru .

Жобалық құжаттамамен ҰБД СОС және ТР сайтында танысуға болады <https://hearings.ndbecology.gov.kz/>, сондай-ақ Қарағанды облысы бойынша табиғи ресурстар және табиғат пайдалануды реттеу басқармасының сайтында: <https://www.gov.kz/memleket/entities/karaganda-tabigat?lang=ru>.

Қосымша ақпаратты жобаны әзірлеушіден алуға болады: Астана қаласы «ЭкоОптимум» ЖШС, Б.Момышұлы даңғылы, 12, «Меруерт-Тау» БО, 202 кеңсе, тел. 87787105885.

Барлық ескертулер және/немесе ұсыныстар сайтта қоғамдық тыңдаулар өткізілетін күнге дейін 3 жұмыс күнінен кешіктірілмейтін мерзімде қабылданады ndbecology.gov.kz, сондай-ақ «Қарағанды облысының Табиғи ресурстар және табиғат пайдалануды реттеу басқармасы» ММ, email: expertiza.upr_krg@mail.ru, тел: 8-7212-56-81-66.

Объявление

ТОО «Казахстанская горнодобывающая компания Чжуннань» проводит общественные слушания по Отчету о возможных воздействиях к Плану горных работ на месторождении «Наурызбай». Территория, на которое может быть оказано воздействие: Карагандинская область, Актогайский район, село Кенели. Географические координаты участка: 1. 47° 24'49,68" С.Ш., 74°57'2,09" В.Д. 2. 47°25'16,53" С.Ш., 74°57'2,09" В.Д., 3. 47°25'16,53" С.Ш., 74°58'3,13" В.Д. 4. 47°24'49,68" С. Ш., 74°58'3,13" В.Д. Слушания состоятся 26.09.2025 в 12.00ч. по адресу Карагандинская область, Актогайский район, село Кенели, ул. Кенели, дом 3. При себе необходимо иметь удостоверение личности.

Также общественные слушания будут доступны в режиме онлайн посредством видеоконференцсвязи на платформе ZOOM: <https://us05web.zoom.us/j/89904104634?pwd=MoZ9l4R3zMWnLhTZ7d9JlbL8LJO3gQ.1>. Идентификатор конференции: 899 0410 4634. Код доступа: 8LAF2E.

Заказчик-инициатор: ТОО «Казахстанская горнодобывающая компания Чжуннань», РК, г.Алматы, Ауэзовский район, ул. Толе би, дом №298/7, кв. 109, 241240024769, Жарқын Есбол, 87763945535, honda@mail.ru.

С проектной документацией можно ознакомиться на сайте НБД СОС и ПР <https://hearings.ndbecology.gov.kz/>, а также на сайте Управления природных ресурсов и регулирования природопользования по Карагандинской области: <https://www.gov.kz/memleket/entities/karaganda-tabigat?lang=ru>.

Дополнительную информацию можно получить у разработчика проекта: ТОО «ЭкоОптимум» г.Астана, пр. Б. Момышұлы, 12, БЦ «Меруерт-Тау», офис 202, тел. 87787105885.

Все замечания и/или предложения принимаются в срок не позднее 3 рабочих дней до даты проведения общественных слушаний на сайте ndbecology.gov.kz, а также в ГУ «Управление природных ресурсов и регулирования природопользования Карагандинской области», email: expertiza.upr_krg@mail.ru, тел: 8-7212-56-81-66.

Хабарландыру

«Ақтоғай» несие серіктестігі» ЖШС құрылтайшыларының жалпы жиналысы 02.09.2025 жылы сағ 15:00 – де болады.

Күн тәртібінде төменгі мәселелер қаралады:

1. Қатысушыларды ревизиялық тексерістің қорытындысымен таныстыру.
 2. Жұмыс жасап отырған басқарма төрағасының қызметтік мәселесін қарау.
 3. Басқарма мүшелерін қайта сайлау.
 4. Ревизорды қайта сайлау.
 5. Несие серіктестігі несие алушыларының ішкі берешегінің жабуылуына бақылау жасау.
 6. 2025 жылдың екінші тоқсанының бюджетін бекіту, штаттық кестені қарау.
 7. Ішкі нормативтік құжаттарды бекіту: – Несие серіктестігінің провизия (резерв) есебі методикасы: – Ревизиялық комиссиясының ережесі: – Қызметтік іс-сапар туралы ереже:
 8. 2025 жылға басқарманың жұмыс жоспарын бекіту.
 9. 2024 жылдың бюджетінің орындалысы туралы есепті бекіту.
 10. Құрылтайшыларға несие сыйақысының 29% болатынын жеткізу.
- Құрылтайшылардың жалпы жиналысы Ақтоғай селосы, Ә.Бөкейхан көшесіндегі №19 ғимаратта «Ақтоғай» несие серіктестігі» ЖШС мекемесінде өтеді. Құрылтайшылардың жиналысқа толық қатысуы сұралады. Шаруашылығын дамытуға несие аламын деген шаруа қожалықтары мына телефонға хабарласуы керек: 8 (71037) 2-18-21, 2-18-00, 8777 540 34 71. «Ақтоғай» несие серіктестігі» ЖШС.

Жыландай жылжып жеткен 2025 жылдың атаулы күндері, мерейтойлары біршама. Солардың ішінде, Қарағанды облысына қатысты үлкен датаның бірі – Абайдың анасы Ұлжан Тұрпанқызының туғанына – 215 жыл. «Абайдың

ең үлкен әдебиеттің ең ұлы өкілдерінің өзінен артық мүмкіндігі болды. «Алыстан сермеп, – Жүректен тербеп – Шымырлап бойға жайылған, – Қиюадан шауып, – Қисынын тауып – Тағыны жетіп қайырған – Толғауы тоқсан қызыл тіл» – деген сөз жалпы тіл атаулыға емес, ақындық толғаныс, сезімге ғана емес, ең алдымен қазақ тілінің қуат, құдіретіне байланысты. «Өткірдің жүзі, – Кестенің бізі – Өрнегін сендей сала алмас!» – дейді. «Сылдырап өңкей келісім – Тас бұлақтың суындай...» – дейді. Бұл – Абай меңгерген қазақ тілі» (Мағауин М. Мен: Роман-эссе. – Алматы: «Сақ» АҚ, ҒӨПбк «GAUHAR», 1998. 213-214-беттер). Осы ғажап тілді данышпанның бойына дарытқан кім

көп сияқты... Осындай тапқырлық және біреудің мінін ащы тілмен қатты түйрегіштік, нағашысы мен шеше жағынан Абайға да мол келген» (Әуезов М. Абайды білмек парыз ойлы жасқа. (Ибраһим Құнанбайұлының ғұмырнаамасы). Оқу құралы. – Алматы, «Санат», 1997.), – деген түйінді ойы бекіте түседі.

Ал, Ұлжан кім? «Қу – Балқантәу» өңірлік энциклопедиясында ол кісі жайлы былай деп жазыппыз: «ҰЛЖАН Тұрпанқызы (1810, Қу – Балқантәу өңірі, Мыржық тауы – 1887, Шыңғыстау) – Құнанбай Өскенбайұлының келіндей алған екінші әйелі, Ұлы Абайдың анасы. Арғы атасы Орта жүздің ішіндегі Қаракесек руынан тарайтын Шаншар

Абайдың анасы Ұлжан Тұрпанқызы

өз шешесі Қаракесек ішінде Бертис тұқымы болады. Ұлжанның әкесі Тұрпанмен бірге туысқан ағалары Қонтай, Тонтай қалжыңымен даңқы шыққан белгілі мысқылшыл, тапқыш, күлдіргілер болған. Бұл әдет – Бертис, Шаншар руына түгел жайылған мінез. Көрші ел Шаншардың қулары дегенде қатты ығысатын. Ас, жәрмеңке сияқты қалың жиындарда бір жерде тобымен жиылып, күліп сөйлеп келе жатқан Шаншарды көрсе көп елдің кісілері: «Ойбай, Шаншар келе жатыр. Қылжақ етеді» деп, өрттен қашқандай дүркірей қашады екен. Бұл әдет Шаншардың мысқыл, мазаққа ұста болып, тауып айтқыш, өткір тілділігінен туған нәрсе. Қандай жанның болса да мінін таппай қоймайды, мінін тауып алса, түндігін ұшырғандай қылып соқтығады. Сөз шабуылымен кімнің де болса есін шығарып, есеңгіретіп кетеді.

Қазақтың қазіргі, қолданыстағы әдеби тілінің негізін қалаған – Абай. Ол ескінің соңы ғана емес, жаңаның бастауы да. Абайға қарап бой түзейміз. Әдебиет төңірегінде, қандай да бір сөздің мағынасы, қолданыс аясы туралы талас туа қалса, «Қазақтың бас ақынына» (А.Байтұрсынұлы) жүгінеміз. Абай бұл сөзді қалай пайдаланғанын зерделейміз. Қай тұрғыдан алып қарасақ та, Абай – құбылнамамыз. Абайдың дүние салуына 30 жыл толуына орай «Әдебиет майданы» басылымының арнайы нөміріндегі толғамында қазақ поэзиясының «Құлагері» Илияс Жансүгіров: «Абайдың өлеңі таудан тасыған бұлақтай арқырап жатса, Абайдың өлеңіндегі тілдері, сөздері сол бұлақтың түрлі тасындай жарқырап жатады. Абай өзінен тіл жасаған ақын емес, елдің тілін толық пайдаланған ақын. Абайдың тілге істеген қызметі зор. Абай үлгілі елдің бай әдебиетінің, күшті ақындарының шалған сезімін қазақтың қара шолақ, шикі-дөрекі тілімен жырлап бере салады», – деп жазған екен («Әдебиет майданы», 1934, №11-12). Абай шығармаларының алғашқы қос томдығына жазған алғысөзінде Сәбит Мұқанов: «Абайға шейін де, Абайдың тұсында да қазақтың ұлт мәдениетін Абайдай көтерген ақын жоқ... Абай ұлт қазынасы – тілді бірінші рет ұлт керегіне жұмсай біліп, сол тілмен болашағына басшылық қылған ақын», – дейді (Абай Құнанбайұлы. Шығармалары, I том. Алматы, 1939, 14-бет). Абайдың ұлылығын мына жалғанға паш еткен Алаш арыстары Әлекең мен Ахаңнан бастап, өзін қазақтың зиялысымен деп есептейтін қауым ақынға һәм оның дүниетанымына, тіліне таң қалумен, тамсанумен келеді. Абайды осы деңгейге көтерген қандай құдірет?! Әрине, Жаратушы санасына берген, бойына дарытқан ерекше талант, талмай ізденіс, тағысын тағылар... Соның ішінде, классик жазушы Мұхтар Мағауин айтқандай: «Қазақ тілі – асыл сүйегі, табиғи болмыс-бітісі, тума қасиеті тұрғысынан алғанда, әлемдегі ең бай, ең әсерлі, ең оралымды, мағнасы терең, қуаты зор, әуезі сұлу, түрлену, жетігу, даму мүмкіндігі шексіз, ғажайып сырлы тіл. Ұлы Абай қолына қауырсын қалам алған кезде, тұсындағы

екен? Әрине, халқы. Ең алдымен анасы – Ұлжан. Абай жайлы сөз болғанда, көбінесе Құнанбай ауызға алынады.

Совет дәуірінде «табу» болған тақырыпқа соңғы 20-30 жылдың көлемінде деректі еңбектерді былай қойғанда, біршама көркем туынды («Аға сұлтан» романы, «Құнанбай» кинофильмі, Қарқаралыдағы «Құнанбай мен Абай» ескерткіші, т.б.) дүниеге келді. Жөн, әрине. Бұған ақынның әке тегін иеленуі ғана емес, Құнанбайдың өз заманында «қарадан шығып хан болуы», үлкен лауазым иеленуі, жақсы-жайсаңмен бой теңестіруі, сондай-ақ, халқымыздың патрихалдық қоғамнан советтік аласапыранға, одан қазіргі «прихватизация» дәуіріне тап болуы, т.б. жағдайлар себеп болған шығар. Дегенмен, өркениет көшіне ілескен халықтар атаулы тұлғаның тегі жайлы әңгіме қозғалса, ата жұрты мен нағашы жұртын тең таратады. Еврей ұлты тіпті ана тегін алдыға қояды. «Бала – әкеге күмән, анаға аян» деген тәмсілді ұстансақ, қазақтар да нағашылар құқығын жоғары қойса керек еді. Даланың тағы бір данышпаны Мәшһүр Жүсіп жаңа танысқан адамның ата жұртынан бұрын нағашы жұрты кім екенін сұрайтынын еске алсақ, азаматтың болашағына әке тегінен гөрі ана тегі көбірек ықпал жасайтынына ден қойғанымыз жөн. Оған қоса, қазақ халқы ең маңызды қарым-қатынас құралын АНА тілі деп атайтыны адамды нәресте кезінен анасы тәрбиелеп, тілін, сөздік қорын қалыптастыратынынан болса керек. Осы негіздерге сүйенсек, ұлы Абайдың тілі – Ұлжанның тілі деп сеніммен ай-тамыз. Бұл тұжырымымызды Мұхаңның (М.Әуезов): «Шынға келгенде: Абайдан қалған сөздің ішінде барлық ақындықтың шарты болатын, жалынды, жанды, өткір сезімді былай қойғанда, қалған сарынның ішінде салқын ақыл-мен сөйлегіштік көп пе, жоқ шанышпа тілді, соқтықпалы, ащы мысқыл, улы күлкіге бой ұрғандық көп пе? Біздің ұғымымызша соңғы түрі

абыздың Нұрбике есімді әйелінен туған Бертис биден: Бектемір – Битен – Тұрпан болып тарайды. Тұрпаннан апалы-сіңлілі Ұлжан, Молқара деген қыздар дүниеге келеді. Тұрпанмен бірге туған Қантай, Тонтай от ауызды, орақ тілді, бетті һәм тапқыр адамдар болғандықтан, былайғы жұрт олар бар жерде аса сақтанып жүретін дүр. Ұлжан өте сабырлы, сөзге ұста, ақылды, мінезге бай кісі болса, сіңлісі Молқара асқан домбырашы, өнерлі жан екен. Ұлжаннан Тәңірберді (Тәкежан), Ибраһим (Абай), Ысқақ, Оспан туады. Солардың ішінде анасының асыл қасиеттері Абайға көбірек ауысып, санасына молынан сіңген. М.Әуезовтің «Абай жолы» эпопеясында Ұлжанның кесек кескін-келбетімен қайталанбас бейнесі жасалған» (Қарағанды. «Арқо» баспаханасы. – 2017 жыл). Абай әкесі Құнанбай 41 жаста, анасы Ұлжан 35 жаста болғанда туған екен. Жалпы, XIX ғасырда Арқа қазақтары Ұлжан деген есімді қыздарға жиі қойса керек. Мысалы, Алшынбай бидің екінші әйелінің, Мәдидің әжесінің де аты Ұлжан екен. Анай бидің Сүйіндік еліне ұзатқан қызының есімі де Ұлжан болыпты деп айтатын үлкендер. Бұл есімді ұлы болмаған ата-аналар келесі ұрпағы еркек кіндікті болсын деген үмітпен қойды ма, әлде көшпелі жұрт қонған, жайлаған өңірінің жер-су атауына байланысты қойды ма, тап басып айту қиын. Сарыарқада бірнеше өзеннің атауы Ұлжан. Айталық, Арғанаты тауларынан бастау алатын Терісаққанның бір саласы – Ұлжан. Сондай-ақ, Шет ауданындағы бір судың атауы осындай болса, Ақтоғайда Ұлжанеспе деген өзен бар. (Жер-су атауларының анықтамалығы. – Алматы: «Арыс» баспасы, 2009.).

Тұтас руға ұран болған Қарқабат, есімдері бір-бір болыс елдің атауына айналған Айбике, Нұрбике аналардың дәстүрін, тәрбиесін, мәдениетін, тілін меңгеріп қана қоймай, ұзатылған жеріне – Тобықты еліне алып барған Ұлжан қазақ халқының керім қыздарының ең шоқтықтысы десек, ақиқаттан аулақ кетпесіміз анық. Тағы да Мұхаңа жүгінейік: «... Ұлжан өте дана (Қаракесек, Бертис руындағы Шаншар) Шаншар руынан шыққан. Шаншар юморист ел болған. Құнанбай үй семьясында да өте қатал болған. Ұлжан күндестіктің өзіне де еш назар бермеген. Ел анасы болған». 14 март 1950 жыл. (Әуезов М. Абайтану дәрістерінің дерек көздері: Оқу құралы. – Алматы, «Санат», 1997.). Осы Шаншардың бұрынғы-соңғы заманға шейін аузынан тастамайтын атақты «қуы» Тонтай болған. Тонтайдың барлық өмірі тұтас күлкі болып кеткен. Түгелімен бастан-ақ жеке-жеке күлкілі әңгімеден құралады. Сол әңгімелерге қарағанда, Тонтайлар қалың қазақ ортасының үнемі көңілін көтеріп жүрген, таусылмайтын думаны, ұдайы қызық күлдіргісі. Бүгінгі Еуропа, Американың Чарли Чаплині сияқты болған. Осы Тонтайдың інісінен туған әйел бала Ұлжан болады. Ұлжан сабырлы, кең мінезді кісі болған. Абай балалық шағын сөз қылғанда өз шешесіне қатты ырза

(Жалғасы 5-бетте).

болып, Айғызға іші ренжіңкірейді екен. Анау күндестікті көп сыртқа шығарып, білдірмесе де Айғыз сол жағынан белгі бергіш болса керек. Бұнысы Абайдың бала шағында көп қатынды тұрмыстың бар зәрін тартып, тағы да неше алуан ауыр қайшылықты көріп өскендігін де сездіреді. Ұлжанда тұқымының тауып айтқыш қалжыңшылдығы әбден болған. Анда-санда әлдеқалай айтып қалған сөздері қалжың болып, ел есінде ұмытылмай сақталады. Мысалы, Ұлжан да өлерінде қалжың айтқан. Ауылдың үлкенінің біреуі (кейбір деректер қайнысы Майбасар дейді – Е.Б.) кеп, ауырып жатқан Ұлжанның жәйін сұрап, «өлем деп жатырмысың, қалай көрінеді?» – дегенде: «Ой шіркін, мен бұрын өліп көріппін бе, қалай екенін қайдан білейін», – депті. Ұлжан қолында Шектібай деген бауыры көп жүрген. Шаншардан келіп, жиендерінің аулында қонақ боп, ойын салып жүретін сауыққой, сықақшыл, күлдіргі адам болған. Сол Ұлжан ұлғайып келген кезде, бір күні өзі бірге туған апасы Ұлжанды «әже» депті. Ұлжан ашуланып «қағынып кеткенбісің?» дегенде, Шектібай: «Е, жұрттың бәрі жер күңіреніп әже, әже деп жүргенде жалғыз мен жаңа тілім шыққан баладай апа, апа деп отырайын ба?» депті. Сонда Ұлжан: – Қыз болса мені іздеп келер ме еді, бүйтіп сөйлер ме еді, сатып алсаң да, еркек бол! – депті. Осындай

кесек қалжың, ажуаға Ұлжан көп көнтерлі, көп созымды, тапқыр болған. Қиын жәйді, қысталаңды күлкі сөзге айналдыру – қалың қазақтың, әсіресе Шаншардың ата мінезі. Тонтай өлерінде маңайына жиылып келіп отырған қожа-молдаларға қарап: «Жазыла, жазыла қожа-молдалардан ұят болды, енді өлмесек болмас», – деп айтты деген сөз екінің бірі білетін мәтел сөз болып кеткен... Құнанбай жанның бәріне салқын болған қалпында, өзінің балаларына да зілді болған. Сол зілін жас шағында Абай да көп көреді, басынан көп кешеді. Ал Ұлжан мінезді адам болғандықтан орайы келгенде, өзінің бала, бауыр, қайын сияқтыларына мысқыл әзілді айта береді екен, қалжыңмен жауаптасуды Абайға бала күнінен өзі де еккен сияқты. Осының бір мысалы бар: Абайды сүндетке 8-9-ға ілініп, ере-сек болып қалғанда отырғызса керек. Сонда Абай қашып жылап: «Құдай бүйткенше қыз ғып жаратпаған екенсің!» – депті. Ұлжан соған: «Балам-ау, қыз болсаң бала таппас па ең, содан қиын боп па?» – дейді. Абай: «Ә, онысы тағы бар ма еді!» – деп уанады екен» (Әуезов М. Абайды білмек парыз ойлы жасқа. (Ибраһим Құнанбайұлының ғұмырнамасы). Оқу құралы. – Алматы, «Санат», 1997.).

Мұхаң «Абай жолы» эпопеясында Ұлжанның керім бейнесін сомдады дедік. Күмәніңіз болса, қайта оқыңыз. Тіпті, елдің бәрі ығып тұра-

тын, жұрты зілінен жасқанатын Құнанбаймен тең дәрежеде сөйлесетін, тіпті ойландыруға мәжбүр ететін кейіпкер – Ұлжан. Айталық, әкесімен бірге Қарқаралыға сапар шыққалы жатқан Абайды тоқтатып, Бөжейге сәлем бере жүр деп ақыл беруі, Бөжейдің асында баласына жәрдем жасап, өзге әйелдерге үлгі-өнеге көрсетуі, Құнанбай қажылыққа аттанбақ болып кешу алысқанда, ішіндегі шеменді өкпе түгілі наз етіп айтуды орынсыз көруі сияқты көптеген штрихтар Ұлжан ананы ересен Эверест тұлғаға айналдырады. Нақты өмірдегі Ұлжан осы әдеби бейнеден артық болмаса, мысқалдай да кем түспеген тәрізді. Абайдың анасы Ұлжан, нағашылары жайлы әңгіме қозғалғанда, Бертіс әулетінен тараған тағы бір ұлы тұлға Тәттімбет туралы сөз қоспасақ, аруаққа шет болармыз. Арқадағы шертпе күй мектебінің негізін қалаған, тәтті күйдің тәңірі Тәттекең Ұлжанмен немере туысқан. Екеуі де Бертістің Бектемірінен тарайды: Мөшеке, Битен, Шитен бір туысады. Мөшекеден – Қазанғап, одан – Тәттімбет; Битеннен – Тұрпан, одан – Ұлжан. Мәшһүр Жүсіптің айтуынша Қаракесекте үштің бірі болған Тәттімбет ұлы композитор ғана емес, айыр кө-мей, темір жақ шешен адам екен. Шаншар бабасынан бастап ел тізгіні бұл тұқымның қолынан кетпеген. Қарқаралы дуанына қарасты Шаншар болысы 1828 жылы халқы көп, басқаруға қиын деген желеумен

екіге бөлінгенде Нұрбике – Шаншар болысының тізгінін Қазанғап ұстайды. Елге әкесінен соң Тәттімбет, ол қайтыс болған соң баласы Мұсатай (1905 жылғы Қарқаралы петициясына қол қойған ел ағаларының бірі), одан кейін Мұсатайдың Шайхы деген ұлы иелік жасайды. Совет өкіметі орнағанша Қу болысын басқарған Шайхы 1931 жылғы Боқты көтерілісі идеологтарының бірі болды. 1937 жылы саяси қуғын-сүргінге ұшырап, жер аударылған ол айдаудан келгеннен кейін де туған өңіріне оралу құқынан айрылып, Аягөз қаласына орнығады. Шайхы ақсақал 1967 жылы, 92 жасында дүниеден озды. Ұрпақтары бар. Абайдың анасы Ұлжанның төркін жұрты болғандықтан, оқырман қауымды ақпаратпен жарақтан-дырған жайымыз осы. Осыншама әңгіме айтқандағы ойымыздың түйіні – Абай тілінің қайнар көзі, бастауы Қу (Балқанғау) өңірі. Өйткені, бұл – Ұлжан ананың төркін жұрты. Сондықтан, Қарағанды – Қарқаралы аймағы қазақ ұлтының маңдайына Абай тәрізді асылды сыйлаған аягөз қызы Ұлжан Тұрпанқызының аруағына биылғы мерейтойлы жылда ерекше бір құрмет көрсетсе, Қарқаралыдағы Құнанбай – Абай ескерткішінің жанынан Ұлжан ананың мүсіні бой көтерсе деген ұсынысымыз бар.

Ермек БАЛТАШҰЛЫ.

* Туған жер

Өлкетану – туған жерге тағзым

Ақтоғай топырағында өткен күннің ізі сайрап жатыр. Сол ізді өшірмей, келер ұрпаққа жеткізу – әрбіріміздің парызымыз. Жидебай ауылдық округі, Сәуле ауылы кітапханасында осындай асыл мұратты көздеген тағылымды көрмелері көпшілік назарына ұсынылды.

«Жер киесі-Жидебай» көрмесінде ауылдың табиғи келбетін бейнелейтін макет, ауыл энциклопедиясы және Жидебай батыр туралы балаларға арналған жеңіл тілдегі комикс кітаптар қойылды. «Ауыл энциклопедиясы» –туған өлкенің шежіресін жинақтаған бірегей еңбек. Онда соғыс және тыл ардагерлері, мәдениет пен білім саласына еңбек сіңірген тұлғалар, ауылдың дамуына үлес қосқан азаматтар туралы мол деректер қамтылған.

«Ақтоғай- тарихтың тас сандығы » атты көрмеде өңірден шыққан өнер, спорт, ғылым және басқа да салаларда танылған тұлғалар туралы деректер, сондай-ақ Ақтоғай аудандық газетінің әр жылдардағы хроникасы жұртшылық назарына ұсынылды. Бұл ата-баба аманаттын ұрпаққа жеткізетін, өткенімізді танып, болашағымызды бағамдауға мүмкіндік

беретін тағылымы мол көрме деуге болады.

Ауылымыздың мақтанышы, Ұлы Отан соғысының батыры Қазбек Нұржановқа арналған «Ұлттың батыр ұланы » атты көрмеде батырдан қалған құнды жәдігерлері- құжаттары, мақтау қағаздары, еңбек кітапшасы және жеке пайдаланылған заттары қойылып, ел қорғаған ерлігіне тағзым етілді.

Белгілі өнер ұжымы «Тоқырауын толқындары» ансамблінің 50 жылдық мерейтойына орай ансамбль тарихын бейнелейтін ерекше тақта дайындалды. Оның бірегейлігі – тақтадағы фотосуреттерге QR-код арқылы қолжетімді ақпараттық бейнематериалдың енгізілуінде. Көрермендер телефон құрылғысы арқылы кодты сканерлеп, суреттегі тұлға жайлы бейнероликті тамашалай алады.

Өлкеміздің тарихынан сыр шертетін мұражай қорындағы ерекше жәдігерлер көрмесі де шара аясында қойылды. Олардың қатарында ұлы ғалым Әлімхан Ермековтың жеке кабинетінде ілулі тұрған Абай портреті және жерлесіміз, қолөнер шебері Айдос Қуабековтың туындылары бар. Әсіресе, Әлихан Бөкейхановтың өзі ас ішкен табақтың қойылуы көрменің тарихи және рухани құндылығын арттыра түсті.

Шарада «Белгісіз, бірақ бағалы» атты ерекше кітапша ұсынылды. Онда есімі көпшілікке беймәлім болғанымен, еңбегі елге сіңген тұлғалар туралы деректер жинақталған. Кітапшаның ерекшелігі- фотосуреттерге QR-код енгізіліп, оны телефон арқылы сканерлегенде тұлға жайлы толық ақпаратты сайттан оқуға мүмкіндік берілуі.

Бұл өлкетану көрмесі – өткен мен бүгіннің арасын жалғаған алтын көпір. Ол туған жердің тарихын танып-білудің ғана емес, ұлттың рухын асақаттатудың да жолы. Мұндағы әр жәдігер – бір дәуірдің үнсіз куәсі, бір адамның тағдыры, бір ауылдың тарихы. Осындай құнды дүниелерді сақтау – ерлік пен елдіктің белгісі.

П.Төлеуова,

Жидебай ауыл кітапханасының кітапханашысы.

* Табиғат – тал бесік

Орманды өрттен қорғайық

Орман – жердің жасыл қорғаны, табиғаттың баға жетпес байлығы. Бірақ оның ең қауіпті қас жауы – от. Өрт орман өсімдіктерін, шөп-жапырағын, жануарлар мен құстарды ғана емес, топырақтың құнарын да жойып, ауаның сапасын нашарлатады, микроклиматты бұзады. Сондықтан орманды тілсіз жаудан қорғау – тек орманшылар мен өрт сөндірушілердің емес, баршамыздың ортақ борышымыз.

Өкінішке қарай, орман өрті көбіне адамның абайсыздығынан туындайды. Табиғат аясында от жағып, оны толық сөндірмей кету, шала сөнген темекі тұқылы, құрғақ шөп маңында қалдырылған шыны ыдыстар – осындай салғырттықтың салдары. Бұған қоса, найзағай соққысы, ауа температурасының шамадан тыс көтерілуі, ұзаққа созылған құрғақшылық та өртке себеп болуы мүмкін. Әсіресе көктем мен күз айларында мұндай қауіп жоғары болады.

Табиғатта демалғанда қарапайым өрт қауіпсіздігі ережелерін қатаң сақтау – әр азаматтың парызы. Отты бақылаусыз қалдырмау, қоқысты өртеуден бас тарту, өрттің алдын алу шараларын орындау – табиғатты аман сақтаудың кепілі. Егер өрт белгілерін байқасаңыз, бірден тиісті органдарға хабар беріп, оның таралуына жол бермеуге атсалысыңыз. Бұл – табиғат алдындағы азаматтық жауапкершілігіміз.

Біз табиғатпен тығыз байланыста өмір сүреміз. Сондықтан табиғатқа зиян келтірмей, оны көркейтуге үлес қосуымыз керек. «Бір тал кессең, он тал ек» деп дана халқымыз айтқандай, табиғатты көркейту, оған зиян келтірмеу – адамзат алдында тұрған ұлы міндет!

М. Жақсыбеков,

Тоқырауын орман шаруашылығының орманшысы.

Абайдың бір өзі – тұтас әлем және көрінгенге ашыла бермейтін, қалтарысы көп жұмбақ әлем, зерттелмеген мұхит, игерілмеген ғарыш. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев «Абай және ХХІ ғасырдағы Қазақстан» атты мақаласында: «Қазіргі өркениетті мемлекеттердің барлығы дерлік шоқтығы биік тарихи тұлғаларымен мақтана алады. Олардың қатарында саясаткерлер, мемлекет және қоғам қайраткерлері, қолбасшылар, ақын-жазушылар, өнер және мәдениет майталмандары бар. Қазақ жұрты да біртуар перзенттерден кенде емес. Солардың ішінде Абайдың орны ерекше. Бірақ біз ұлы ойшылымызды жаһан жұртына лайықты деңгейде таныта алмай келеміз»

бұл менмендік, мақтаншақтық, ғылыми қызметтің жемісін тек өз мүддесіне пайдалану. Ғылымның қиын жолын таңдаған адамға Абай негізгі алты ережеден тұратын мынадай өсиет айтады.

1. Білім алуға деген құштарлық, оның көмегімен қандай да бір жеке пайда табу, дәреже алу ниетінен туындамауы керек. Ғылыми қызметтің негізі – ақиқатқа деген сүйіспеншіліктен, танымдық процестің өзінен және белгісізді ашудан тұру керек. Адам өз алдына білімнің бүкіл адамзатқа ғана емес, оны ашатын адамға да пайда әкелетін құндылық екенін есте сақтауы керек: «Білім-ғылым табылса, дүниенің бір қызықты нәрсесіне де керек болар еді деп іздемеске керек. Оның үшін білім-ғылымның өзіне ғана құмар, ынтық болып, бір ғана білмектіктің өзін дәулет білсең, һәм әр білмегенінді білген уақытта көңілде бір рахат хұзур хасил болады Адам көңілі шын мейірленсе, білім-ғылымның өзі

етіп, өзіне де зиянын тигізіп, жалпы қоғамға да пайда әкелмейді. Хакім ғылымға жүгіну, рухани жаңғыру жолы адам бойындағы қажырлы еңбекті және ақыл-ойдың қатаң тәртібін талап ететінін, жалқаулыққа, болмашы қызықтарға ынталануға, ойын-сауыққа жол бермейтінін еске салады. 6. Ақыл мен білімге сауыт болатын мінезді тәрбиелеу. Өйткені, өзін ғылымға арнаған адам үшін икемді, әлсіз мінез оның көзқарастары мен сенімдерін қорғай алмайды, маңызды моральдық-адамгершілік беріктіктің қамтамасыз етуге қабілетті емес. Сонымен қатар, адамның әлсіз еркі өзінің төменгі пенделік ұмтылыстарына төтеп бере алмай, ақыл мен жүректе жалқаулық, енжарлық, көреалмаушылық және басқа да жамандықтардың салтанат құруына жол береді. Абайдың айтуынша, даналық сенімді деструктивті тақаппарлықпен немесе өзін-өзі қанағаттандырумен шатастыруға болмайды, ол алынған білімді қор-

горияларды түсіну және ғылым нәтижелерін тиімді пайдалану қабілетінде жатыр. Сонымен бірге, ол да қайрат сияқты жақсылық пен жамандықты ажырата білудің негізгі маңыздылығын ескермейді: «Сенсіз ешнәрсе табылмайтұғыны да рас. Жаратқан тәңіріні де сен танытасың, жаралған екі дүниенің жайын да сен білесің. Бірақ сонымен тұрмайсың, амал да, айла да – бәрі сенен шығады. Жақсының, жаманның екеуінің де сүйенгені, сенгені – сен; екеуінің іздегенін тауып беріп жүрсің, соның жаман». Өз кезегінде Абайдағы Жүрек адам бойындағы өмірлік бастаудың бейнесі, жоғары адамгершілік қасиеттер мен өлшеусіз рухани әлеуеттің сақтаушысы болып көрінеді. Бұл адамды моральдық дилеммалардың дұрыс шешімдеріне және оның қайраты мен ақылы ізгілік пен ақиқатқа қызмет етуге арналған ізгі өмір салтына итермелейді. «Осы үшеуің [Қайрат пен Ақыл] басынды

Хакім мен ғылымның прагматикалық аспектілері

деген болатын. Осы пікір қазіргі таңдағы абайтану ілімінде жаңа серпіліс туғызып, тың бағыттағы соны ізденістер жасауға жетеледі. Абай мұрасын әлемдік таным-білік тұрғысынан тану мен насихаттау үшін әлеуметтік, гуманитарлық ғылымның қол жеткізген межесі дәрежесінде талдау қажеттілігі ерекше байқалып отыр. Себебі Абайдың ақындығы мен ойшыл тұлғасы – тарихи кезеңнің әлеуметтік болмысымен және шындығымен қалыптасқан бірегей құбылыстың көрінісі. Қазіргі таңда ұлттық ғылыми-зерттеушілік ой-пікір кеңестік дәуірдегі абайтану ілімінің заман алға тартқан ауыр жүгін көтерген әдебиеттанушы ғалымдардың зерттеулерін әдіснамалық тұрғыдан таразыға тартуды қолға алып жатыр. «Зерттеулердің деңгейі алдымен Абай жазған шығармаларының мәнін, бірегей жаратылысын психологиялық, феномендік, эстетикалық жүйелі құбылыс ретінде әдебиеттану ғылымының қазіргі нәтижелерімен пайымдалуы тиіс. Бұрынғы зерттеулердің жарамдысы да, жарамсызы да осыған қарап белгіленеді» деген ғалым Ш.Ибраевтың пікірі оған нақты дәлел. Себебі рухани және ғылыми мұрамыздың құндылығын бағалауда теориялық және әдіснамалық ұстанымдар өзгерді. Бірақ маркстік-лениндік әдіснаманың ықпалында амалсыздан айтылған шектеулі қорытындылар енді қол байлау бола алмайтынын білсек те, айналып шыға алмай жүрміз. Бұл – Абай мұрасындағы ғылымның прагматикалық аспектілеріне де қатысты. Абай өз шығармашылығында ақыл-ой сыйынан бас тартқан адамдарды қатты сынайды. Олар адамды табиғи болмыс әлемінен ажыратып, оның барлық тіршілік иелерінен жоғары қоятын туа біткен ой-лау, тану, іздену, меңгеру қабілетін көбінесе бос, зиянды істерге пайдалана отырып, сол арқылы өзінің табиғи таңғажайып дарынын босқа ысырап жасайтынына ерекше көңіл аударады. «Алайда білім мен ағартушылық жолын таңдағандарды моральдық-адамгершілік тұзақтар күтіп тұр» деген ойшыл мынаны еске салады. Олар –

де мейірленеді, тезірек қолға түседі». 2. Ғылым-білім жолындағы таласты ұнататын адам оны өз аргументтік жүгін толықтыру және өзіндік шешендік шеберлігін шыңдау мақсатын ғана көздемеуі керек. Абай ғылыми дау – сенімнің берік болуына немесе жаңа білім алуға ықпал ететін таным түрлерінің бірі екенін атап көрсетеді. Дегенмен, оларды жиі қолданудың себебі, өздерінің білімі мен эрудициясын көрсетуге, басқалардан жоғары тұруға ұмтылу, кейде мұндай жағдайларда пікірталас ғылыми саланы байыта алмайды, керісінше, қызғаныш сияқты адамгершілікке жат сезімдерді арттырады. «Жүз тура жолдағыларды шатастырушы кісі бір қисық жолдағы кісіні түзеткен кісіден садаға кетсін!». Бұл ойшылдың ұстанымы. 3. Ақиқаттан ауытқымау, қандай қауіп-қатерден болса да оны қорғау – ғалымның парызы. Ғылым адамының этикалық принциптері, ақиқаттың өзі сияқты икемді емес және белгілі бір жағдайларда ыңғайлы қалыпты қабылдай алмайды. Ақиқат тәуелсіз және объективті түрде өмір сүреді, бірақ оның тағдыры оны ашқан адамның беріктігі мен сеніміне байланысты: «Егерде ондай білгендігің өзіндік жеңе алмаса, кімге пұл болады? Өзің құрметтемеген нәрсеге бөтеннен қайтіп құрмет күтесің?». 4. Ғылым жолындағы әдіснамалық әдістер жүйесін және танымдық құралдарды үздіксіз жетілдіру. Абай бір-бірімен байланысты екі маңызды әдісті бөліп көрсетеді, олардың игерілуі мен дамуы білімнің артуын Абайдың философиялық іліміндегі «толық адам» тұжырымдамасы қазіргі заман талабын қамтамасыз етеді. Абайда олар: мұлахаза – полемикалық шеберлік және басқару, мұхафаза – өз ұстанымына сенімді болу. 5. Ақыл-ойдың немқұрайлылыққа, орынсыз қуанышқа, күңгірт ойлар мен жойқын құмарлықтарға деген жағымсыз бейімділіктерден сақ болыңыз және оны баса біліңіз. Құмарпаздықты ермек ету адамның рухани және интеллектуалдық қорын ысырап

ғайды, оны сақтауға және келесі ұрпаққа беруге көмектеседі. Абай өз еркімен саналы түрде ғылыми таным жолын таңдаған адамға берген соңғы, алтыншы постулаты бізді адам тұлғасының бірегей құрамдас элементтері – қайрат, ақыл және жүрек арасындағы ажырамас байланысын түсінуге жетелейді, олардың бір-бірімен үйлесімді әрекеттесуі толық адам, біртұтас кемел тұлғаның айрықша белгісі болып табылады. Әмбебап адамның тұтастығы – қайрат, ақыл және жүректің үштігіне байланысты. Бұл қасиеттердің әрқайсысы, жеке алғанда жеке адамның тұлғалық қадір-қасиетін білдіреді, бірақ басқа екеуімен толықтырылмаса, ол адамның моральдық-адамгершілік толықтығын қамтамасыз етпейді және керісінше, басқа нашар әрекетпен шектелгенде, ол өзін күтпеген жағымсыз жағынан көрсете алады. Абай осы үш компоненттің табиғатын және олардың адам болмысының қалыптасуындағы рөлін «Он жетінші сөзінде» баяндап, Қайрат, Ақыл және Жүректің дауына Ғылымды төреші ретінде сайлап, сол арқылы олардың қайсысы Ғылымның өзінен де маңыздырақ екенін, оның бейтараптығы мен ақиқатқа тең білімнің шешуші маңыздылығын ерекше атап өтті. Қайрат – бұл адамның төмен, лайықсыз ұмтылыстарын реттейді, кез келген жұмыста табандылықтың кепілі және таңдалған бағытта кемелдікке жетуге, адамның моральдық-адамгершілік келбетін мінсіз сақтауға көмектеседі. Оны Абай ғылымның тілімен былай баяндайды: «Сенсіз ешнәрсеңіз болмайтұғыны да рас, бірақ қаруыңа қарай қаттылығың да мол, пайдан да мол, бірақ залалың да мол, кейде жақсылықты берік ұстап, кейде жамандықты берік ұстап кетесің, соның жаман». Қайрат жақсылыққа да, жамандыққа да бірдей қызмет етуге қабілетті: ол этикалық критерийлерді басшылыққа алмайды, оның басты міндеті – таңдалған әдісті жоғары деңгейге жеткізу. Ақылдың бірегей қасиеті оның барлық нәрсені, соның ішінде рухани-этикалық кате-

қос, бәрін де Жүрекке билет, – деп ұқтырып айтушының аты Ғылым екен. Осы үшеуің бір кісіден менің айтқанымдай табылсаңдар, табанының топырағы көзге сүртерлік қасиетті адам – сол. Үшеуің ала болсаң, мен жүректі жақтадым. Құдайшылық сонда, қалпыңды таза сақта» деп жазуы соның дәлелі. Ұлы Абай бұл үшеуінің дауын осындай үкіммен шешеді, мейірім мен адамгершіліктің белгісі, екеуінен жоғары тұрған адам онтологиясының негізгі элементі жүректі таңдайды. Қандай да бір сыртқы немесе ішкі жағдайларға қарамастан, рухани жаңғыру адам үшін әрқашан мүмкіндік. Абай гуманистік ұстанымдарды берік ұстайтын адамның бастапқы жақсы табиғатына сенеді. Бірақ ол әрқашан әр түрлі пендешілік ынта мен зиянды бейімділіктерге төтеп бере алатындай күшті бола бермейді, соған қарамастан жеке тұлғаны жетілдіру әлеуетін сақтайды деп санайды. Абай рухани-адамгершілік кемелдікке жету үшін осы қиын кедергілерді еңсерудің жалғыз дұрыс жолы еңбек пен білім жолын таңдаудан, іргелі қасиеттердің ішкі үндестігіне ие болудан көреді. Ұлы ақын қарастырған осы ақыл, қайрат, жүректің әрқайсысы – бірінің әлсіздігін бірі өзінің күшімен толтыра отырып, бір-біріне мұқтаж. Ал оны анықтап отырған да ғылым. Олардың үйлесімділігі мен тепе-теңдігі адам іздеген мұраттарды – толық адамның сан қырлы бейнесін құрайды. Оның өмірлік мақсаты – жоғары адамгершілік ұмтылыстарымен анықталатын, өзінің жан-жақты үздіксіз дамуы және жалпы қоғамға қызмет етуі, жақсылық, білім және сұлулық ұстанымдарынан тұрады. Абайдың әмбебап және біртұтас тұлға «толық адам» туралы философиялық тұжырымдамасы қазіргі адамды ең жағымды жаққа өзгерте алады және оның адамгершілік-интеллектуалдық бағдарына айналуы қажет.

Жандос СМАҒҰЛ,
филология ғылымдарының докторы, профессор.

Менің Абайым (Ағымнан жарылғанда) Бәріміз де кеудемізді ашып соның алдында тұрмыз: кеудемізде қандай өрт? Көкірегімізде нендей дерт?! Соның бәрі Абайдан айнаға түскендей көрініп тұр! Мұхамед (с.ғ.с): «Менен кейін бұ дүниеге пайғамбарлар келмейді, – ақындар келеді!» деген. Бұл енді адамзат қоғамдас-тығындағы пайғамбарлық миссияны ақындар атқарады деген сөз-ді. Пушкиннің «Пайғамбар» атты өлеңінде Тәңірі ел-жұртына бір ауыз лебіз айтсам деп, қолына

қалам ұстаған адамның көкірегіндегі өлі етті суырып алып, оның орнына берісі – ұлтының, әрісі – адамзаттың асау рухы атойлаған асау жүректі ат ойнатып қоятыны хақында айтылған. Өлең емес – «Інжілдің» хикаясы бұл: Құдайдың осындай рухани операциясынан аман қалған адамның құлағына тірі жанға естілмейтін сиқыр дыбыстар шалынып, көзіне өзінен басқа жұмыр басты пендеге көрінбейтін құбылыстар көрінеді. Оның атын Поэзия дейді. Пушкиннің өзін пайғамбардай сезінетінінің түбі сол тәңірлік тезден төркіндейді. Қолына қалам ұстағанның бәрі жер бауырламай, өздерін Пушкинше ұстағанда, Алла адам баласынан дәл бүгінгідей теріс айналып кетпес еді... Пушкиннің «Пайғамбарының» тебіренісіне кенеліп, тереңіне бойлай алмаған пенденің қолына қалам ұстауға хақысы жоқ! Абай-Мағжан-Сұлтанмахмұт, Илияс-Қасым-Мұқағали-Әуезов-Мағауиндер сол тұңғиықтың тереңіне жеткен соң телегей-теңіздей тебіреніп, жазушының пайғамбарлық миссиясын атқарып кетті... Абайдың жазған-сызғандарына қарасаң, – бір-ақ том! Академиялық түсіндірмелерімен ғана әрең дегенде екі-үш том болып тұр... Мен де шатып, инерциямен көп шимайлап тастаған екем, Абайды телміріп оқыған соң, енді есімді жиып отырмын. Жинақтап қарасам, әрқайсысы 20-25 баспа табақтан 10 томдай дүние шықты. Алпыс алты жыл жазғаным екен, – іштен шыққан шұбар жылан; 6 том – өлеңдер мен поэмалар, бір том – қарасөзді компьютерден жойып жібердім! Үш том болды бәрі. Меніңше, бұ да көп... Көз алдыңда тұра берсе, алаңдап, ақырында қимай қалады екенсің. Біз Абайдан кері, кейін шегініп барамыз! Біздікі бос әуре екен, әттең, өлең жазудың

техникасын меңгеріп алып, бұрқыратып жаза беретін профессионалдық ақындықтың да айықпас бір дерт екенін Александр Блок баяғыда-ақ айтып кетіпті. Алдымызда Абайдай – ұлы үлгі тұрғанда мұнымыз не?! Енді ғұмырым жетсе, өз Абайым (М.Цветаеваның «Мой Пушкини» секілді) бір кітап жазып кетсем, арманым болмас еді? Енді, Алла жазса, соған отырам! Дүниеде екі кітаптан қорқып, оларға онша тереңдемей, анда-санда, атүсті оқушы едім, біреуі – Құран, екіншісі – Абай. Құран мен Абайды ертеректеу оқығанда өлең жазбай кетуші едім, – ақымақтығымнан өлең жазып жүр екем?.. Құдайдың жөні осы еді! Қазір есіл-дертім – Абайда. Құранға

ғұмырым жетпес. Поэзия – бекзада жанр. Ресей-совет өкіметі Пушкинді миллион тиражбен таратып, – оңбай қателесті... Ресей түгілі, бүкіл дүние жүзінде Пушкиннің жырынан рухани ләззат алатын миллион тұрғын жоқ қой?! Абайды миллиондаған қазақтың қаншасы түсінеді? Абайдың томын ашқан сайын өзімнің ақымақтығым мен дарынсыздығымды аңғара бастағандаймын, (бас қойып оқымайтыным – содан!), мына опасыз дүниеден көресініңді көрген сайын Абайдың кітабын жаңа ашқандай боласың! Басына күн туғанда ғана Алласын еске алатын өлімге бола туған маңдайы қушық пенде құсап, мен де тағдырдың талкегіне түскенде Абайдың қара томдарына үңілемін, сонда ол сол сәттегі көңіл күйді тап басады! Дертіме одан басқа дауа таппай барамын: «Абай 1902 жылдан кейін өлең жазған жоқ», – дейді Мұхтар Әуезов. Ол сонда елу төрт жаста екен. Мен де бұрқыратып жазып жатырмын. Не тындырдым?! Қаламдастарыма қарасам, өзіме деген бір қанағат сезім лып етіп, Абайға қарасам... көкірегім сыздап, көңілім құлазып кетеді, – екі оттың ортасында жүрмін мен; оны оқыған сайын өзгелерге ғана емес, өзіме өзімнің көңілім толмай, көкірегім қарс айырылып барады... «Негізі шын ақындардан гөрі нашар ақындар көп. Ақын көп болмайды ғой. Абайдың тұсында, Мағжанның, Қасымның тұсында қаншама ақындар болды. Абайдың тұсында да қора мен қопсының айналасындағы ақындар болған. Бірақ, Абай бір өзі тарихта қалды. Негізі шын ақындардан гөрі нашар ақындар көп. Оның бәрін уақыт сұрыптайды. Мәселен, Мұқағали, Жүмекен, Қадыр, Тұманбай дегеннен кейін сен өзің тосылып қаласың. Сол сияқты уақыт бәріне төреші» – дейді ХХІ ғасырдағы тегеурінді ақын Темірхан Медетбек (BAQ.KZ-ке берген сұхбатынан). Пенде атаулыдан көңілі қалған қайран Абай «Ғақлиясының» 38-сөзінде тек Тәңірі хақында ғана ой толғап, «Алланың өзі де рас, сөзі де рас» деп, ХІХ ғасырдың соңы, ХХ ғасырдың басында Аллаға жеткен еді. Бүгін

Алаш Алланың алдына келіп тұр – кеудесіне Құранын ұстап! ХІІ ғасырда Оған: «Құлдарыңды Құдайына қараған, Сұқбан Ием, сақта, пәле-жаладан!» деп, Қожа Ахмет Яссауи барған. «Айтар болсаң – Алланы айт! – деп, ХVІІІ ғасырда Бұқар жырау – Көмекей әулие барған-ды. ХХ ғасырда: «Жүрегім, мен зарлымын жаралыға, сұм өмір абақты ғой саналыға. Қызыл тіл – қолым емес – кісендеулі, сондықтан, жаным күйіп, жанады да. Қу өмір қызығы жоқ қажытқан соң, толғанып қарауым сол баяғыға... Ертегі уатпай ма баланы да, сөз сиқыр ғой, жазбай ма жараны да? Ақын да бір бала ғой Айға ұмтылған, еркімен өзі-ақ отқа барады да; жай тақтақ жабайыдан жол қалғанда, қанды өрт боп ақын жолы қалады да; ойлайды, күңіренеді, толғайды ақын, күрсініп көзіне жас алды да, Ақында адамзаттан дос болмайды, жалғыз-ақ сырын сөйлер қаламына!» деп, Тәңірінің алдына Мағжан барған. ХХ ғасырдың соңын ала Оған: «Иә, Аллам! Жаратушы Жалғыз Ием, медет бер, жапандағы жалғыз үй ем; хал сұрар, жай түсінер бір пенде жоқ, жүрек – жүн, ойым – опат, жанды жүйем. Иә, Аллам! Жаратушы Жалғыз Ием!» деп, Мұқағали келді! ХХІ ғасырда «Шалқайып күлдім. Талтайып тұрдым!» – деп Темірхан Медетбек келіп тұр Көк Түріктер Жұртынан! Оған ілесе, «Жоқтық деген немене – барлық делік, Бақыт деген дүние ме – алдық бөліп. Дүниедегі ең ұлы көрініс не? Ол шідерін үзген ат қарғып келіп. Мен қайрылдым, сен-дағы бұрылшы, інім, қалай не деп ұғамыз мұның сырын. Аяғыма қараймын – шідерім жоқ, неге қақсай береді жіліншігім?» – деп, Есенғали Раушанов шықты... Мемлекетінде меншіктеп армия ұстамаған ел – бұл. Әлемде ешбір елді баса көктеп басып алмаған жұрт! Полиция, түрме дегенді ХІХ ғасырда көріп, аңтаң қалған халық бұл: «Еңкейгенге – еңкей, ол – атаңның құлы емес, шалқайғанға – шалқай, ол – құдайдың ұлы емес!» деген асқақ жұрт осы еді. Алла, сонсоң осы күнге дейін аялап тұр оны! Сонау Көк Түріктер заманында Көк Тәңірмен тілдескен, Ұлы Қағанат құрып, Шыңғысханмен бүкіл Еуро-Азияға әмірін жүргізген бұл жұрттың да шалыс басып, шалқасынан құлаған, бармағын тістеп, егіле жылаған кездері де аз емес. Неге? Құдайдың айтқанын, Құранның сөзін тындамаған кездері көп-ті – пенденің айтқанына еріп, айдағанына жүріп – қателесті... Алла не дейді? «Әй! Кәпір! – де – сен табынған дәлдүрішке мәңгіріп, Тәңірі бар да Мен бас имен – Мәңгілік!» (Құран, «Мағұн» сүресі). Тәңірі бәрін көріп тұр: «Алла көнбес аярыңа не түрлі» дейді Құранның «Мағұн» сүресі. Халықтың қазына-байлығын көзін бақырайтып қойып ұрлап алып, коттедж-виллаларда ықылық атып отырғандар Құранның «Һұмаза» сүресін оқыса, не бетін айтады: «Өңшең тексіз! Сұм-зымиян! Қайда – қырт?! Малың санап, алған іші майланып! Күннің-күні Хұтамаға түседі ол, Алла алдына келеді қайтсе де бір – айналы!».. Алаш Ана Абай томдарын кеудесіне басып, Алланың алдында тұр. Адамзатта маңдайы жарқыраған небір марқасқа ғұлама айтпаған сөзді біздің Абай айтқан: «Біз жаратушы емес, жаратқан көлеңкесіне қарай білетін пендеміз. Сол махаббат пен ғадалетке қарай тартпақпыз, сол Алланың хикметін біреуден-біреу анығырақ сезбекпен артылады». Пендеден – пенде ғана емес, мемлекеттен – мемлекет те бірінен-бірі Алланың хикметін анығырақ сезінуімен асып, асқақтайды. «Адамшылықтың алды – махаббат, ғаделет, сезім» (Абай). Ата Заңында махаббат, ғаделет сезімі айқұлақтана көрініп тұрған мемлекеттер өркениет өріне бет алып барады. Біз де содан қалмауға тиіспіз. Сапарың сәтті болсын, Абайды алдына ұстаған Қазақ Елі!

Серік АҚСҰҢҚАРҰЛЫ,
ақын, Абай атындағы Мемлекеттік
сыйлықтың иегері.

нерлер мен дизайнерлер, сырлау-шы-сылақшылар мен әрлеушілер, бетон-шылар мен тас қалаушылар – қазіргі уақытта 53 мың компанияда шамамен 648 мың маман жұмыс істейді. Өткен жылғы су тасқынынан зардап шеккен аймақтарда құрылысшының еңбегі ерекше сұранысқа ие. Кейде олар бас-панасынан айырылған азаматтар тезірек жаңа үйлеріне көшуі үшін тәулік бойы, бірнеше ауысыммен жұмыс істейді.

керлеріне тегін әлеуметтік көмектер, әр салынған көп қабатты үйден 2 адамға үй беріліп тұрады. Бұл Секеңнің өмірлік қағидасы. Сондықтан да, халық арасында «Атымтай жомарт, қарапайым жан» деген жылы сөздер көп айтылады. Бұл – қандай марапаттан да биік баға.

Ел ағасына тән ұлағат
Серік Төлегенұлы спорт пен өнерге ерекше жанаширлық танытып, жас ұрпақты қолдауға әрдайым дайын

«Еңбек – елдің тұтқасы,
Ер – халықтың құтқасы»
(Халық нақылы)

ұлттық жобасын жүзеге асыру аясында «Қарағанды облысы Балқаш қаласындағы Қ.Нұржанов ықшам ауданында 900 орындық мектеп құрылысы» қолданысқа берілді. Нысаналы құрылыс дирекциясы – «Самұрық-

Құрылыс саласының көшбасшысы – халықтың абыройлы азаматы

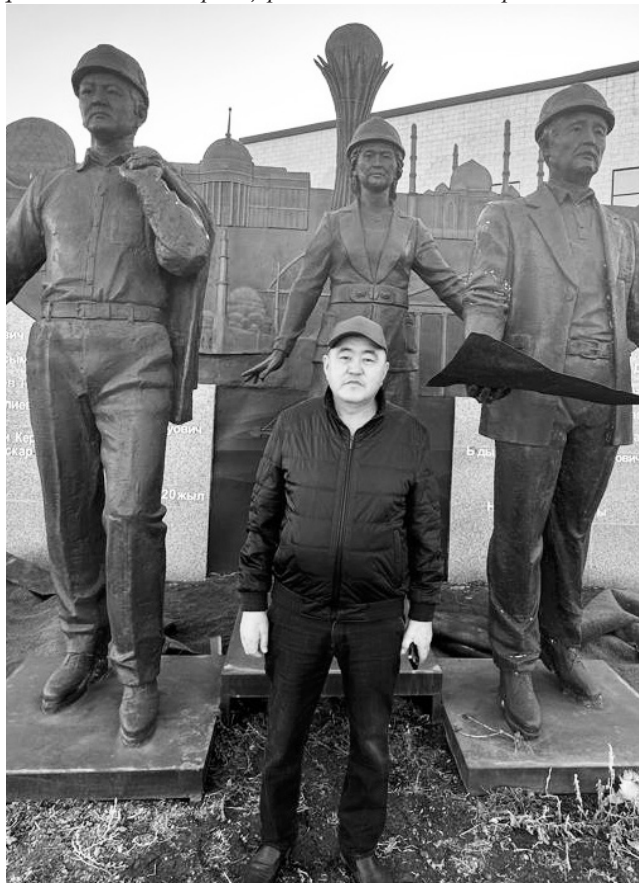
Еңбекпен елеулі болған абыройлы азамат

Ел ішінде «еңбегімен өнеге болған ер» деген ұғым бар. Бұл сөздің мәні – атақпен емес, адал еңбегімен танылып, ақыл-парасатымен көпке үлгі болған жандарға қаратылып

Іскерлік пен іргесін бермеген кәсіп

1995 жылдан бастап кәсіпкерлікті қолға алған Серік Төлегенұлы 2005 жылы «Балқаш жібек жолы» жауапкершілігі шектеулі серіктестігін құрды. Бүгінде құрылыс

индустриясында өзіндік қолтаңбасы бар бұл компания облыстағы ең беделді және жоғары сенімге ие кәсіпорындардың біріне айналып отыр. Компанияның табысты қызметі ең алдымен оның басшысының ұтымды ұйымдастыру жұмысына, қызметкерлеріне деген қамқорлығына, сапаға деген талабы мен жауапкершілігіне тікелей байланысты. Көп қабатты тұрғын үйлер, мемлекеттік нысандар, спорттық және әлеуметтік маңызы бар ғимараттар – осының бәрі компания ұжымының кәсіби шеберлігінің айғағы. 2011 жылдан бастап, бүгінгі таңда «Балқаш жібек жолы» ЖШС мемлекеттік бағдар-

айтылатыны анық. Атақты Ақсоранның тумасы, белгілі кәсіпкер, құрылысшы, қоғам қайраткері Серік Төлегенұлы Қасымбеков – халқына адал қызмет етіп жүрген дәл сондай азаматтардың бірі. Құрылысшылар мерекесі қарсаңында ел үшін маңдай терін аямаған, қарапайым болмысымен халықтың алғысына бөленген ардақты тұлға туралы ой өрбітуді жөн көрді.

Шынайы еңбек жолы – үлкен табыстың бастауы

1966 жылы Қызылалардың баурайында дүниеге келген Серік Төлегенұлы ауыл мектебін бітіргеннен кейін Жезқазған педагогикалық институтында көркем-графика факультетіне түсіп, 1990 жылы алғашқы еңбек жолын Шашубай кентінің орта мектебінде ұстаздықтан бастады. Жас ұрпаққа білім мен тәрбие берумен қатар әскер қатарында Отан алдындағы борышын абыроймен өтеді. Уақыт өте келе құрылыс саласының қыр-сырын игеріп, білімін жетілдіру мақсатында Қарағанды мемлекеттік техникалық университетінен «Құрылыс» мамандығын меңгеріп шықты. Бұл – көп адамның қолынан келе бермейтін табандылық пен еңбекқорлықтың дәлелі. Мысалмен сөйлер болсақ, құрылыс саласы – ел экономикасының маңызды секторларының бірі. Сәулетшілер, инже-

ламалар шеңберінде облыс бойынша 25 көп қабатты үй, 320 көрермен сиятын денешынықтыру-сауықтыру кешені, заманауи мектеп, фитнес орталығы, балалар балабақшасы тәрізді әлеуметтік нысандар салған, олар халық игілігі үшін жұмыс істеп тұр. «Балқаш жібек жолы» ЖШС Қазіргі таңда 7000 м² көлемдегі ойын-сауық және сауда орталығының құрылысы қарқынды жүруде. Бұл – өңірдің экономикалық әлеуетін арттырып қана қоймай, жергілікті тұрғындарға жауапкершілікті бизнестегі жетістікке жетудің негізгі тәсілдерінің бірі деп санайды.

Қарапайымдылық пен жомарттық – ұлы тұлғаның белгісі

Серік Төлегенұлы – өзім болып толдым демей, халқының қамын қатар ойлайтын азамат. Керісінше, қолынан келгенше қарайласып, қайырымдылықты өмірлік дағдыға айналдырған азамат. Әсіресе тұрмысы төмен, көп балалы отбасылар мен қарияларға тұрақты түрде көмектесіп келеді. Оның көмегімен баспаналы болған қаншама жан бар. Қызметкерлер, серіктестер және жергілікті қоғамдастық алдындағы әлеуметтік міндеттемелерді өз еркімен қабылдайды. Ұжым жұмыс-

тұратын азамат. 2003 жылдан бастап ол Қызылалар ауылында және 2010 жылдан бастап Балқаш қаласында волейбол командаларын жасақтап, оларға жыл сайын өсіп келе жатқан жастарды тартып, жетекшілік етеді. Осылайша, ол 18 жыл ішінде

спортшылардың жаңа толқынын тәрбиелеп шығарды деп айтуға әбден болады. Жыл сайын Қызылалар ауылында Серік Қасымбековтың демеушілігімен Интернационалист – жауынгер Қызыл Жұлдыз Орденінің иегері, өзінің парталас жандосы марқұм Серікбай Оразалинді еске алуға арналған волейбол жарысы ұйымдастырылып тұрады. «Жігітке жеті өнерде аз» демекші, сонымен қатар меценат ағамыз жастарды өнерге баулу мақсатында туған жері Қызылалар ауылында «Ақсоран жұлдыздары» атты ән-байқау фестивалін өткізіп, оның тұрақты демеушісі болып келеді.

Аймақтың дамуына қосқан тағы бір маңызды үлес – Балқаш қаласы бассейнінің жандануы, қала тұрғындары үшін үлкен фитнес орталықтың ашылуы. Сондай-ақ, қазіргі уақытта 270 орындық жаңа балабақша жұмыс жасауда. 2022 жылдан бастап 7000 м² ойын-сауық, сауда орталығы құрылысы жүргізілуде. Бұл орталықтың ішіне кинотеатр, мұз айдыны, балаларға арналған батут орталығы, арзан азық-түлікпен қамтылған көтерме сауда дүкені бар. Аталған ойын-сауық, сауда орталығын 2023 жылдың қараша айында ашылған. Балқаш қаласы бойынша құрылыс материалдарының тапшылығына байланысты қазіргі таңда плита, блок, кірпіш тағы басқада құрылыс материалдарын шығаратын зауыт ашып, жоғарыда аталған өнімдер шығарылуда. Айтуға оңай болғанымен, нардың жүгін ердің ері ғана көтереді. 2023-2025 жылдар аралығында білім беру саласындағы «Жайлы мектеп»

Қазына Құрылыс» АҚ. Мақала дайындалу барысында ағамыздың еңбегі жайлы сүйіншілеген жаңалық келді. Серік Қасымбеков туған жері Қызылалар ауылына 420 шаршы метрлік барлық заман талабына сай спорт кешенін салып жатыр. Мұнда

волейбол, мини футбол, ауыр атлетика және фитнеске арналған залдар қарастырылған. Ашылуы биылғы жылға жоспарланған. Ақсораңдай жерден әлем чемпионы Руслан Кенжебеков түлеп ұшқан, ал енді мынандай қолдаудан кейін Руслан бауырымыздың ізбасарлары көптеп шығатынына сеніміміз зор.

Қоғамдық белсенділік – азаматтық парыз

Ол – тек кәсіпкер ғана емес, қоғамдық өмірге белсене араласып жүрген үлкен тұлға. Қалалық мәслихаттың депутаты ретінде халық мүддесін қорғап, маңызды шешімдердің қабылдануына өз үлесін қосып келеді. Оның ел алдындағы еңбегі жоғары бағаланып, ҚР Президентінің Құрмет грамотасы, «Құрметті Құрылысшы» атағы, «Ел ардақтысы», «Халық алғысы» медальдары және көптеген марапаттармен атап өтілді. Бірақ оның өзі бұл марапаттарды мақтан көрмейді – ең басты марапаты халықтың сенімі мен разылығы екенін жиі айтып отырады.

PS: Елге қызмет ету – әр адамға бұйыра бермейтін бақ. Еңбектің арқасында ел ықыласына бөленіп, қайырымдылықты өмірлік қағидасына айналдырған Серік Төлегенұлы Қасымбеков – шын мәнінде құрметке лайық тұлға. Құрылысшылар күні қарсаңында халық сүйіспеншілігіне бөленген осы ардақты азаматқа зор денсаулық, отбасының амандығын, жаңа табыстар тілейміз.

Еліңіз үшін жасап жүрген игілікті істеріңіз баянды болсын, мәртебеңіз әрдайым биіктей берсін!

Гүлнар Метайқызы,
ҚР Ақпарат саласының үздігі.

Өткен ғасырдың жетпісінші жылдарының басында Ақтоғай ауданының құрылымдық салаларында, сол кездегі жастар үлгі тұтарлық, жоғары білімді жігіт ағаларының бір шоғыры еңбек етті.

Олар сол кезеңдегі аға буынға жас болып көрінгенмен, соңында жедеғабыл келе жатқан біздерге, орда бұзар отыз жасқа келген осы азаматтардың сол кездегі өздерін ұстауы, еңбектегі өсу жолдары, біздердің солардай айтулы азамат болу арманымызға, сан қилы өмір жолынан өткен ел ортасындағы беделі жоғары аға буынға қарағанда жақындау еді. Олар, екінші

рін жанып, еңбекке деген ынтасын жоғарылатып аудан көлеміндегі жастардың сан бастамашылдылығының ұйытқысы болды. Аудандық партия комитетінің бюро мүшесі санатында болып жастар мәселесінің оң шешілуіне ат салысты. 1972 жылы аудандық партия комитетінің ұйымдастыру бөліміне меңгерушілікке жоғарлатылып, 1973-1975 жылдары Алматы жоғарғы партия мектебінде дәріс алады. Жоғарғы партия мектебін аяқтаған соңғы еңбек жолы жаңадан құрылған Жезқазған облысының басқару органдарындағы қызметпен ұштасады.

1975-1985 жылдары Жезқазған облыс-

2004 жылдың аяғынан 2012 жылдың қыркүйегіне дейін транспорт және коммуникация министрлігінің қазыналық кәсіпорнында бөлім меңгерушісі болып қызмет істеп, бұл күндері абыроймен 84 жасқа келіп, Астанада еңбек зейнетін көруде.

Жоғарыда айтылған шоғыр азаматтардың аттарын еске алғанда ойға тиек болып отырған азаматтың бірі ол – Садуақасов Қабдрахман.

Қабекең, әкесінен 6 жасында көз жазған соң анасына қолқабыс көрсетіп, қалыптасқан жағдайға сәйкес оқудан бос кезінде колхоз жұмысына араласады. 1961 жылы Ақтоғай селосы-

лығында Жезқазған облыстық «Агро-промтехника» өндірістік бірлестігінің нарықтық реформаларға сәйкес түрлі атаудағы басшысы болып қызмет атқарды.

Облыстың ауылшаруашылығын дамытуда негізгі роль атқаратын осындай құрылымдарда басшы болып жұмыс атқарған Қабекеңнің Ақтоғай ауданы шаруашылықтарының қажетіне көз жұма қараған кезі жоқ. Оны мен жақсы білемін. Өйткені, мен осы 1988 жылдан 1992 жылға дейін Ақтоғай аудандық атқару комитетінің, одан соң Советтің бірінші орынбасары, 1996 жылдан 2001 жылдың ортасына

Өмірлері өнеге

дүниежүзілік соғыстың басында, туып ел басына туған нәубетті жөргегінде сезінгендер. Аудан экономикасы мен мәдениетін оның қоғамдық өмірінде осы шоғырдағы азаматтардың, заман талабына қарай қол таңбасы қалды десем қателеспеймін.

Бүгін сол азаматтардың ішінен бірекеуіне тоқталғым келіп отыр. Бірі еңбек жолын халық ағарту саласынан бастаса, бірі аудан экономикасының қайнар көзі ауылшаруашылығы саласынан бастады. Алған білімдері бойынша еңбек жолдарын Ақтоғайда төменгі буынын бастап, адал еңбегі мен жекебас адамгершілік қасиеттері арқылы танылып, облыстық деңгейдегі мәселелерді шешетін қызметтерге дейін көтеріліп, қатарластарының алды болды. Осы жолда кедергілерге тап болса мойымады, атқарып отырған еңбегі мақталып жатса аспады. Қай қиырда қандай жағдайда жүрсе де туған жері мен елі Ақтоғайын ұмытпады. Қызмет бабындағы қолдағы мүмкіндігінің екеуі болса бірін, бірі болса соны Ақтоғайының мәселесін шешуге жұмсап жүргенін көз көріп, құлақ естіді. Олар, бірақ Ақтоғайына міндетсімеді. «Мен Ақтоғайдың мына түйінді мәселесін, жергілікті атқару органдарының немесе кеше үзеңгілес азаматтардың сұрауымен шешіп бердім,» – деп мақтан оздырмады. Аңдықандар мінбелерден олардың бұл әрекеттерін жершілдік деп беттеріне басқандар да болды. Қың еткен бұлар жоқ. Оларға өзінің Ақтоғайының мәселесі шешілсе болды. Өйткені, өткен қоғамдық формацияда Ақтоғай елі мен жерінің шетқақпайдан көрген құқайы аз емес екенін ішкі жан дүниесімен сезінетін. Тамыр жайған топырағының шамалары жеткенше атының озғанын, мәртебесінің жоғары болғанын қаалады. Осы жолда елде халық игілігі үшін еңбек етіп жүрген азаматтардың абройының өсуіне өздерінің де үлесі бола тұра, неге менің атым аталмады демеді. Мінез табиғаты мен алған тәрбие қарапайымдылыққа қарай бой ұрып, туған ел мүддесі олар үшін әрқашан жоғары тұрды.

Бұл екі азаматтың атын атап түрін түстесем ақтоғайлықтарға кеңінен таныс. Жасына қарай, 1941 жылы туған бірі – Тяжин Тиышбек.

Тиышкең 1962 жылы Қарағандының педагогикалық училищесін аяқтаған соң Ақтоғай мектептерінде мұғалім болып, 1964-1972 жылдар аралығында аудандық комсомол комитетінде бөлім меңгерушісі, екінші және бірінші хатшы қызметтерін атқарды. Аудан комсомол жастарымен жұмыстағы осы 8 жылда Тиышкең, сол кездегі жастардың жіге-

тық партия комитетінде қызметті нұсқаушыдан бастап, облыстық партия комитетінің негізгі бөлімі, партия жұмыстарын ұйымдастыру бөлімінің меңгерушілігіне дейін көтеріледі.

Бұл 10 жыл Жезқазған облысының қалыптасып дамуға бет алған уақыты болатын. Облыстың сан қилы салаларындағы мәселелерді шешуде кадрларға ерекше жауапкершілік жүктелетін Ал, кадрларды таңдап оларды орналастырудағы ұйымдастыру бөлімінің ролі ерекше болатын. Бұл ретте де Тиышкеңнің, өзіне тән сергектікпен, адамдармен жұмыстағы ыждахаттылығы арқасында облыстағы кадр мәселелері мен партияшкілік жұмыстардың жетілуіне үлесі болды.

1985-1992 жылдар аралығындағы Жезқазған облыстық атқару комитетіндегі еңбек жолы, ұйымдастыру бөлімінің меңгерушілігінен басталып, облыстық атқару комитеті жауапты секретары және кейіннен құрылған облыстық Советтің аппарат жетекшісі қызметімен жалғасады. Облыстық атқару комитеті мен облыстық Советтегі жауапты қызметтерінде облыстағы маңызды шешімдерді қабылдауға ат салысады. Олардың ішінде, Ақтоғайдың тұрмыс тіршілігіне байланысты оң шешілген мәселелер де жоқ емес.

1992 жылдың наурызынан бастап 2001 жылға дейінгі Тиышкеңнің еңбек жолы Жезқазған және Қарағанды облысында халықты әлеуметтік қорғау саласымен жалғасады. Бұл 9 жыл қоғамның бір формациядан келесі формацияға өтпелі кезеңі болатын. Ескі үзілген, жаңа басталмаған. Әлеуметтік мәселелердің ушығып тұрған уақыты. Жергілікті бюджеттер түгілі республикалық бюджетте қаржы тапшы. Тәуелсіздігін жаңа алған еліміздің түрлі салаларында реформа жалалып жаңаша құрылып жатқан кезеңі. Осы кезеңде де Тиышкең облыс зейнеткерлерінің зейнетақысы мен көпбалалы отбасыларына арналған жеңілдік төлемдерінің қордаланып қалған қарыздарын өтеуге, республикалық және облыстық бюджеттерден қаржылық мүмкіндік туған кезде, туған жері Ақтоғай ауданына басымдық беріп қаржыны бағыттап отырғанын біреу білсе, біреу білмейді. Ал, мен осы кезеңде аудан әкімі қызметінде болғандықтан бұл көмектердің куәсі болғанмын. Ол тек Ақтоғайдың басына туған қиындық емес екенін ескерсек, ризашылықтан басқа айтар жоқ.

Тиышкең еңбек жолын зейнетке шыққаннан кейін де жалғастырды. 2001-2004 жылдар аралығында Президент әкімшілігінде бас маман, іс басқармасында жауапты қызметтер атқарса,

нан орта мектепті аяқтағаннан соң, сол кездегі үрдіске сәйкес екі жыл «Коммунизм» колхозында тракторшы болып еңбек жолын бастайды. Үш жылдық кеңес әскері қатарында міндетін өтеген соң, 1965 жылы Алматының ауылшаруашылығы институтының ауылшаруашылығын механикаландыру факультетіне түсіп, 1971 жылы елге оралып, аудандық «Сельхозтехника» бірлестігінде аға инженер, шеберхана меңгерушісі қызметтерін атқарып, саусақпен санарлық жоғары білімді инженерлер қатарын толықтырады. 1972-1974 жылдарда Айыртас совхозында бас инженер қызметі ауылшаруашылығын механикаландырудағы жаңашыл бастамаларын жүзеге асырудағы еңбегімен ерекшеленеді.

1974 жылы білікті жаңашыл инженер аудандық «Сельхозтехника» бірлестігінің басқарушысы болып тағайындалып, 1984 жылға дейін абыроймен, халықтан алғыс алып қызмет етті. Осы 10 жылда «Сельхозтехника» бірлестігінің жөндеу шеберханасының сапалы қызметі арқасында Қарқаралы, Шет, Ағадыр аудандарының ауылшаруашылық мамандарынан жақсы баға алып жүрді. Бұл жақсы атақ Ақтоғай ауданының да мәртебесі еді. Әр өңірден әкеліп техника жөндеушілер, Ақтоғайдың «Сельхозтехника» бірлестігінің шағын шеберханасын заводқа теңеулері тегін емес еді. Өйткені мұнда аудан шаруашылықтарына техниканы ұтымды пайдалануға, қол еңбегін жеңілдетуге еңбек өнімділігін арттыруға ұсыныстар беріліп қана қоймай, іске асыруда шөп шабатын техникаларды қосақтап пайдалану, шошақ тасығыш, шөп тасығыш, қи оятын агрегаттар, жылжымалы жатақханалар т.б. көптеген жұмыстар жасалды. Осы сапалы жұмыстарды ұйымдастыру қорытындысында, жоспарлар жыл сайын орындалып, 1983 жылы Ақтоғай аудандық «Сельхозтехника» бірлестігінің ұжымы Қазақстан республикасының ауыспалы Қызыл туын жеңіп алып, УАЗ-469 автомашинасын сыйлыққа алды.

Қабекеңнің еңбек ұйымдастырудағы жоғары көрсеткіштері және оның адамдармен тіл табысып жалпы мақсатқа ұйымдастыру шеберліктері жоғарғы орындардың назарынан тыс қалмады. Ол облыстық деңгейдегі лауазымдарға шақырылып тағайындалды. 1984-1986 жылдары Жезқазған облыстық ауылшаруашылық басқармасы бастығының орынбасары, 1986-1988 жылдары Жезқазған облыстық агро-өнеркәсіп комитеті төрағасының орынбасары, 1988-1999 жылдар ара-

дейін аудандық әкімдікте еңбек еттім. Аудан шаруашылықтарының қажетіне байланысты Қабекеңнің сан мәселені қиыннан қиыстырып шешкенінің куәсімін. Бірақ ол мен ананы шештім, мынаны орындадым деп дақпырттаған жоқ.

Қабекең, 1999 жылдан 2006 жылы зейнетке шыққанша түрлі нарықтық ұйымдар мен қоғамдық ұйымдарда жауапты қызметтер атқарды. Онда да абыройсыз болған жоқ.

Бұл күндері, 82 жастағы Қабекең, 1973 жылы Жезқазған облыс болып құрылғанда өздерінің адал еңбектерімен облыстық деңгейге көтерілген бір шоғыр ақтоғайлықтардың көзін көргендердің үлкені болып, қазаққа қасиетті Ұлытау өңіріндегі Жезқазғанда ғұмырын жалғасыруда.

Мақалаға себеп, тілге тиек болып отырған екі азамат та Ақтоғайдың атына кір келтірмеді. Мемлекет сенген қызметіне бекем, адал жүрді, адал тұрды. Екеуі де атқарған қызметтерінен абыройсыз емес. Түрлі медальдар мен құрмет грамоталар мен мадақтаулардан кенде де емес. Өйтсе де, өмірдің көбі кетіп азы қалғанда туған жер мен елдің бір ілтипаты менің ойымша осы азаматтарға жетпей тұратын сияқты. Ол, киіз үй тігіп, ат жарыстырып қарсы алатын той емес, шығатын шығыны бір куәлік пен бір метр лента, бірақ аты ауыз толтырып айтарлық ел үшін еңбекпен төгілген тер мен сан қиындықта жұқарған жүйкенің өтеуіндей, алғанның жанын марқайтатын, бергеннің пейілін жайқалтатын атақ – ол «Ақтоғайдың құрметті азаматы». Бұл атақ осы аты аталған азаматтарға лайық деп ойлаймын.

Біздің Ақтоғайда бұл атақты алу мен тақтаға жазылу үшін, бұл күндері біз күстаналап жүрген, Үш Арыс шыққан жердің кадрларын өсірмеу мен экономикалық жағын кіріштар етіп, әлеуметтік қысымда ұстау туралы ұстанымы болған Кеңес заманының ордендері немесе кеше соның саясаты мен сөзін сөйлейтін партия съезінің делегаты, болмаса Жоғарғы Кеңестің депутаты болу керек деген үрдіс бар.

Ия, бұл екі азаматта ондай орден де атақта жоқ. Ол атақты беретін қоғам құрдымға кеткен. Сонда Ақтоғай, күні біткен қоғамның марапаты болмаса елге еңбегі сіңген азаматтарын құрметтей алмай ма?! Ондай азаматтар аудан өмірінде, екеу ғана емес, жетіп артылатынын ескерген жөн. Таулардың биіктігі алыстаған сайын айқындала береді.

**Төлеужан Ахметбеков,
Мемлекеттік қызмет ардагері.**

Жалғасы. Басы газетіміздің 1 тамыз 2025 жыл №25 (8010) санында.

Тағы бір дерек, жазушы Мұхтар Мағауин өзінің естелігінде Мағауин Мұқан деген өзінің ағасының алаш арысы Әлімхан Ермековпенен қиыр шығыстағы Воркута түрмесінде бірге болғандығын жазған. Түрменің өзінде мінезінің байсалдылығынан, салмақтылығынан, білімділігінен кемеңгерлігі танылып тұрады деп айтқан екен. Әлекең түрмеде тұтқындардың жазасын жеңілдету және жазадан босату жөніндегі

саяхатшы Потанинмен кездесуі болған. Әлиханды алғаш көргенде Потанин: «Мен екінші Шоқанды көріп тұрғандай болдым», – деп баға береді. Сөйтіп, екеуінің арасындағы таныстық бірте-бірте сыйластыққа ұласқан.

1913 жылы Потаниннің Қарқаралы уезіне экспедициясына дайындық басталғанда, Қарқаралы уезіндегі Шалымбеков Сәдуақас Тоқырауынның түлегі Қотанбұлақ болысының екінші ауылының тумасы аудармашы боп белгіленген.

Том қаласындағы институттағы бесінші курста оқып жүрген оқуын уақытша тоқтатып, сабағын үзіп, Әлімхан Семейге келіп, саяси қозғалысқа қатысады. Болашақ қазақ мемлекетінің негізін құруға атсалысады. Әлекеңнің одан кейінгі өмірі бүтіндей басқа арнаға түседі. Саяси күрес жолы, ғылым жолы, сол сияқты ағартушылық жолы қазақ мемлекетіндегі қызметімен жалғаса береді.

Бөкейхан, Халел Ғаббасов және Әлімхан Ермеков үшеуі тікелей байланыспен Семей қаласынан Ленин мен Сталинмен сөйлесіп, екінші жалпы қазақ құрылтайының шешімдерінің жауабын сұраған. Ленин «Біз әр халықтың өз билігін өзіне береміз, тек сіздер Кеңестер Одағын танысаңыздар болғаны», – деп жауап берген. Лениннің осындай жауабынан кейін қайраткерлер Алашорданың қызметіне белсене кіріскен.

1919 жылдың шілдесінде бүкіл-

Қазақтың шекарасын бекемдеген кемел тұлға

өтініштерін заңға сәйкестендіріп жазып беріп, түрменің ішінде ерекше құрметке бөленген. Әлекеңді көрген адамдардың бәрі ол кісі үлкенге де, кішіге де «сіз, қарғашым» деп аялап, мәпелеп сөйлейтін мінезін ерекше құрмет тұтқан.

1905 жылы Әлекең Қарқаралыдағы алтыжылдық училищені үздік оқып бітіреді. Сөйтіп, Семейдің ерлер гимназиясына студент болып қабылданады. Гимназияда Әлекеңнің өмір мектебі басталғандай болады. Сонда оқитын аз ғана қазақ балаларымен бірге сабақты үздік оқып, Әлекең алғашқы жылдарында стипендия алады. Жоғарғы курсқа таяған кезде аса сезіктілердің қатарына іліккендіктен де стипендиядан шығарылып тастайды.

1911 жылы Әлекеңнің әкесі Әбеу 54 жасында қайтыс болады. Әлекеңнің басына тұрмыстың тауқыметі түседі. Сол кезде Әлекең кезіндегі түрме бас-тығының қыз баласын тасып күн көрген Тұрар Рысқұлов сияқты бұл кісі де сол жердегі полковниктің қыз баласына латын тілі менен математикадан сабақ беріп, қаржы табады. Әлекең жаз айларында елге келгенде, ауылда қазақ балаларын білім алуға шақырады, өзі оқытады. Тіпті, қазақтың атақты ақыны Сұлтанмахмұт Торайғыровқа сабақ берген. Сұлтанмахмұт Әлекеңнен білім үйреніп қана қоймай, оның дүниетанымы мен көзқарасын да өзінің бойына сіңіреді. Сөйтіп, Алаш қозғалысына белсене араласады, осындай өмірдегі қиындықтармен күресе жүріп, 1912 жылы Әлімхан гимназияны алтын медальмен бітіреді. Сол кездегі ережеге сәйкес, гимназияны алтын медальмен бітірген түлектер Петербургтегі поли-техникалық институтқа конкурстық қабылданады. Алайда, қаржының тапшылығынан, қиындықтан алысқа бара алмай, жақын жердегі Том қаласындағы технологиялық институттың тау-кен факультетіне оқуға түседі. Том қаласында Әлекең орыстың ағартушыларымен, зиялы қауымымен танысады. Тіпті, жасырын құпия ұйымдарға қатысады. Сөйтіп, Әлекеңнің дүниетанымы қалыптасып, көзқарасы өзгере бастайды. Том қаласындағы Әлекеңнің өміріндегі айрықша бір есте қалған оқиға оның атақты

Алайда, Потанин өзінің серігі Әлімханды ертіп, 1913 жылы Қызыларайдағы Былқылдаққа келіп, екі ай жатып, сол жердегі зерделі ақсақалдарды жинап, оның ішінде Балабатыров Аяпберген деген ақсақал ауыз әдебиетінің жиырма жеті ертегі үлгілерін орысшаға аудартып, «Едіге батыр» жырының түпнұсқасын толық жазып алған.

1914 жылы императорлық орыс география қоғамының батыс бөлімшесінде баяндама жасаған. Одан бұрын Потанин 1895 жылы өзінің досы Шоқанның еліне келгенде, аудармашылыққа Тоқырауынның түлегі, Тоқырауынның тумасы Сұлтанғазының немересі Дінмұхаммедті қалаған. Дінмұхаммед Бөкейхан баласы Сұлтанғазыдан туған Ханқожаның баласы. Ал, Дінмұхаммедті Тоқырауын бойында туған деуге айғағымыз – Дінмұхаммедтің әкесі Ханқожадан туған Бекжан, яғни Дінмұхаммедтің ағасының Ақағай, Қанапия, Құсайын деген үш төренің өмір сүрген жерінің, үйінің іргетасы күні бүгінге дейін Тоқырауын бойында, Қарамойын жерінде сақталған.

Осылайша, қазақтан шыққан Ақтоғайдың екі дарынды түлегі Әлімхан мен Дінмұхаммед қазақ халқының тарихын, әдет-ғұрпын, салт-санасын зерттеуге өздерінің үлесін қосқан.

Әлімхан Томскіде оқып жүргенде 1917 жылы патшаны тақтан құлатқан ақпан революциясы басталады. Осы кезде Семейде жүрген болашақ Алашорда үкіметі құрылысының жетекшісі болған Әлихан Бөкейхан Әлімханды Семейге әдейі шақыртады. Сөйтіп,

Ұлт болашағы үшін күрескен ұлы тұлға

XX ғасырдың 1917 жылында патшалық Ресейде төңкеріс жасалды. Ал, қазақ даласында азат автономия құрылды, азаматтық қозғалыс басталды. Сол кезде сахнаға суырылып шыққан алаштықтар Әлихан Бөкейханның бастауымен қазақ елін патшалық Ресейдің бодандығынан біржола босатып алу үшін бұрынғы қазақ хандығына ұқсамайтын тәуелсіз жаңа мемлекет құрудың көш жолын бастады. Осындай алмағайып кезеңде Томск институтының бесінші курсында оқитын студент Әлімхан Әбеуұлы Әлихан Бөкейханның шақыртуымен Семейге келіп, сол саяси қозғалысқа араласып кетті. Осыдан бастап Әлімхан Әбеуұлының саяси қызметі, қоғамдық қайраткерлігі және ғалымдық таланты жаңа арнаға түскен.

1917 жылдың 5-13 желтоқсанында қазақ өлкесіндегі 8 облыстан сайланған депутаттардың қатысуымен Орынбор қаласында жалпыұлттық екінші қазақ құрылтайы өтіп, Алашорда ұлттық автономиясының құрылғандығы жарияланып, Алаш өкіметі төрағасы болып, Ақтоғайдың тумасы Ә.Бөкейхан сайланған. Төрағаның орынбасарлығына Ақтоғайда туған Ә.Ермеков сайланған. Бас прокурор болып Ақтоғай тумасы Жақып Ақбай сайланған. Осылайша, Ақтоғайдың үш перзенті жаңадан құрылған Алаш мемлекетіне қызмет жолын бастаған.

1918 жылдың 2 сәуірінде Әлихан

одақтық орталық атқару комитеті қазақ өлкесін уақытша басқару туралы ережені бекітті. Сол ережеге сәйкес Орынборда алғаш рет қырғыз революциялық әскеи комитеті құрылып, Әлімхан Әбеуұлы алғашқылардың бірі болып, осы комитетке мүшелікке кірген. Алайда, 1920 жылдың 5 наурызында КИР ревкомның қаулысымен Алашорда үкіметі таратылып, жұмысы тоқтатылған. Осыдан кейін Әлімхан Әбеуұлының қызметі басқа арнаға ауысқан. Әлімхан Әбеуұлы 1920 жылдың 18 мамырындағы КИР ревкомның шешімімен берілген 2042-ші мандатпен бүкілодақтық атқару комитеті жанынан құрылған КИР ревкомның өкілеттік коллегиясының төрағасы болып, Мәскеуде тұрып қазақ елінің болашағына қызмет жасаған алғашқы алаш арысы. Әлімхан Әбеуұлы 1920 жылдың 17 тамызында Лениннің төрағалығымен өткен азуын айға білеген Ресейдің ғалымдары, қайраткерлері, саясаткерлер қатысқан Одақтық дәрежедегі кеңесте қазақ өлкесінің жағдайы және оның шекарасын белгілеу туралы баяндама жасап, 4 сағатқа созылған талас-тартыста шиеленіске айналған жер туралы арыз, сұрақтардың бәрін тойтарып, алғашқы рет қазақ тарихына қатысты тарихи шешімдер қабылдатқан кемеңгер тұлға.

Әлімхан Әбеуұлы кезінде қазақ даласын игеру туралы Ресей үкіметінің солақай саясатымен Ресейдің қарамағына өткен Каспийдің сол жағалауына бұғаздар мен түбектерден бастап миллиондық қор деп аталатын Нарын даласына дейінгі Астрахань губерниясындағы қазақтың байырғы құнарлы жерлерін, сондай-ақ 1904 жылы сенаттың шешімімен Сібір қазақтарына уақытша пайдалануға берілген Ертістің сол жағалауынан он шақырымға дейін созылған құнарлы жерлерді соғыссыз, бейбіт жолмен қару қолданбастан, ақыл-ойдың кемеңгерлігімен, саясаттың шеберлігімен қазақ елінің өзіне қайтартып, Қазақстан Республикасы шекарасы тұтастығының сақталуына бірден-бір үлес қосқан қайраткер тұлға.

Әлімхан Әбеуұлы 1920 жылдың 24

(Жалғасы 11 - бетте.)

AQTŌĖAI AJARY

Соңы. Басы 10- бетте.)

тамызында Лениннің қатысуымен өткен халық комиссарлар кеңесінде Қазақ Республикасы туралы декреттің жобасын талқылағанда қосымша баяндама жасап, Автономия мәртебесінің берілуіне ерекше үлесін қосқан қайраткер.

Әлімхан Әбеуұлы 1921 жылы өзінің туған жері Қызыларайдың Ақбұлақ деген жерде ауыл балаларына арнап алғашқы сауат ашу мектебін ашқызған. Қарқаралыдан екі сатылы бастауыш мектеп ашқызған, 1948 жылы Абайдың есімі беріліп, 1953 жылы Саранға ауыстырылған бүгінгі іргелі оқу ордасы болып отырған Қарқаралы педагогикалық техникумын ашқызған алғашқы ағартушы.

Әлімхан Әбеуұлы 1925 жылы Семей губерниялық жоспарлау басқармасы төрағасының орынбасары болып мемлекеттік қызмет атқарып, 1926-29 жылдары 6-7-шақырылған Қазақ АССР Жоғарғы Кеңесіне мүше болып, сайланбалы органда отырып қазақ елінің тағдырына ара түсіп қорғаған қоғам қайраткері. Әлімхан Әбеуұлы 1926 жылы Ташкентте ашылған тұңғыш қазақ педагогикалық институтында, 1930 жылы қайта құрылған зоотехникалық мал дәрігерлік институтында, сондай-ақ 1935 жылғы техникалық жоғарғы білім беретін қазақ кен-металлургия институтында математика кафедрасын басқарған тұңғыш қазақ ғалымы.

Әлімхан Әбеуұлы өзінің іскерлігімен, талантымен 1935 жылы жоғарғы аттестациялық комиссияда математика саласындағы тұңғыш профессор атағын алған, сол кезде өзінің талантымен ағылшын, француз, неміс, итальян тілдерінде әдеби-ғылыми еңбектерді еркін оқып білген ғалым.

Әлімхан Әбеуұлы бүгінгі шырмауда жүрген қазақ тілінің болашағын 1935 жылда әріден ойлап, «Ұлы математика курсы» атты оқулықты қазақ тіліне аударған. 1936 жылы қазақ балаларының болашағы үшін және ғылымда қазақ тілінің еркін қолданысқа енуі үшін «Қазақ тіліндегі математика терминдері» атты түсіндірме сөздікті басып шығарған ұлтжанды азамат.

Әлімхан Әбеуұлы Кеңес Одағы тұсында Қазақ мемлекетіне барынша беріліп қызмет жасауының нәтижесінде өзінің еңбегін ұстаздыққа, ғылым жолына арнаған. Алайда, 1930 жылдан бастап қазақтың өзінен шыққан жалақорлар мен пәлекқорлар Әлекеңе жалған жала жауып, «халық жауы, контр, ұлтшыл» деп айыпталып, 1930 жылы ең алғаш рет тұтқындалып, бір жыл бойы тергеуге алынған. Содан бастап Әлекеңнің басына

11

үйірілген қара бұлт 1939 жылы әскери трибуналдың 49-шы және 50-ші статьяның 1 тармағымен шығарылған үкімімен он жылға сотталып, 1945 жылы мерзімінен бұрын жазасын өтеп, елге оралған. Ұстаздық қызметін одан әрі жалғастырады. Алайда, жаңағы пәлекқорлар тағы да соңына түсіп, жала жауып, 1947 жылы Әлімхан Әбеуұлы тағы да он жылға сотталып, 1955 жылы елге оралады. 1957 жылдың 26 қарашасында ССР Жоғарғы сотында коллегиясының шешімімен толық ақталып шығады.

28 жылға созылған тұтқындау, тергеу, түрменің айлар мен жылдарға созылған азаптаулары, сол сияқты халық жауы деген моральдық соққының бәрін ерік-жігерімен, күш-қайратымен көтеріп, елге оралғаннан кейін Әлекең 15 жылын Қарағандыдағы Тау-кен институтында ұстаздық қызметке арнады. Әлекең негізінен Алашорда қайраткерлері ішінде, Алаш қозғалысын құрушылардың ішіндегі ең ұзақ мерзімге 17 жылға сотталған қайраткер. Сол сияқты Әлекең сондай ауыр азапты көтеріп жүріп, Кеңестер Одағында ең ұзақ жасаған 79 жыл ғұмыр кешкен қайраткер тұлға. Соған қарағанда, Әлекең Алаш қайраткерлерінің асыл мұраттарын, идеясын кейінгі ұрпаққа аманаттап жеткізген алаштықтардың соңғы тұяғы деп айтуға болады. Әлекең 1961 жылы өзі туған жері Қызыларайға келіп, ел аралап өзінің ата-бабалары – әкесі Әбеу мен анасы Ақбілек жерленген зиратқа барып құран оқытады. Сонда қасында болған аталас туысқаны Қалкен Мәкенбаевтың айтуына қарағанда, Әлекең 1919 жылғы сапарында сол кезде көршілес ауылға келіп демалып жатқан Жақаң барып сәлем береді. Жақаң екеуі ертесіне Тоқырауын бойындағы үлкен арнадағы Дайыр төренің үйінде демалып жатқан Әлихан Бөкейхан Нұрмұхамедұлына келіп сәлем береді. Әлекең Жақып пен Әлімханды ертіп алып Тоқырауынның төменгі ағысындағы Ақтөбе деген жерге ертіп келеді. Өзеннің ар қабағына өтіп, қалың талды аралап жүріп, Әлекең 5 метрлік биік ағашты көрсетеді. – Мынау ағаш Бразилияда өсетін қасиетті қарағаштың 3 дәнін мен алып келіп, сонау жылдары екеуін ата-бабалары жерленген Талды бейіт зиратына отырғыздым. Ал үшіншісін бала жасымнан өзім суына шомылып өскен қасиетті Тоқырауынға еккен едім. Мына өсіп тұрған сол ағаш деп көрсеткен еді. Сол жолы Әлімхан Әбеуұлы Қалкенге сол ағашты көрсетіп кетеді. Тоқырауынның тұнық бетінде салындысыз толықсып ағып

жатқанын көріп Әлекең өткен күндерін еске алады.

«Әлихан Бөкейхан 9 тілде еркін сөйлеп, еркін жаза білетін кемеңгер тұлға. Біз онымыз мына ағып жатқан бірде Балқашқа құятын, бірде құймайтын Тоқырауын өзені ортаймайтын Балқаш көліндей дария» еді деп сипаттайды Әлімхан Ермеков.

Тәуелсіздіктің көк байрағын көкке көтерген ел-жұртпен бірге Ақтоғай жұртшылығы да 1992 жылы алаштықтардың рухын ұлықтау мақсатында ақиқаттың ақ жолын таңдап, алаштықтардыңар-ожданынжалған халық жауы деген жаладан аршып алу үшін алғашқы рухани шара ретінде маңызды, идеясы терең, құны қымбат республикадағы ең алғашқы танымдық конференцияны өткізді. Ол конференцияның маңыздылығы сонда, сол кезде алаш арыстарының көзі тірі ұрпақтары – Әлиханның немересі Сергей мен шөбересі Петр, Әлімханның баласы Мағауия, Міржақыптың қызы Гүлнар, Жүсіпбектің қызы Музалар өздері кеп қатысып, ал енді Жақыптың қызы Аргуня сырқатына байланысты келе алмай, бірақ құттықтау хатын жіберген. Конференцияның идеясының тереңдігі ақтоғайлықтар сол конференция арқылы алашты зерттеушілер мен алашты танушыларға қатып жатқан сеңді бұзып, ақиқаттың қақпағын ашып берген болатын. Одан кейінгі конференциялардың бәрі жалғасын тауып, алғашқы Ақтоғайда өткен конференция алашордашылар үшін жасалған барлық конференциялардың беташар әліппесіндей болған еді. Сол конференцияның үстінде Әлімхан Әбеуұлының баласы Мағауия Әлімханұлы құттықтау сөз сөйлеп, әкесі Әлекеңнің төрінде ұзақ жылдар тұрған Абайдың портретін және әкесінің ұзақ жылдар жазып келген, бірақ сол кезде жазбай тұрған қара қаламсабын осы конференцияны ұйымдастырған ауданның тұңғыш әкімі Дүйсебеков Сағадатқа тапсырған болатын. Бұл жәдігерлер қазір Ақтоғай ауданының мұражайында сақталып тұр. Сол конференцияның үстінде Қазақстан бойынша ең алғашқы көшенің аты Әлімхан Әбеуұлына Ақтоғайда беріледі. Ең алғашқы мектептің аты Ақтоғайда берілді. Әлекеңнің рухы туған жері Ақтоғайда ұлықтала бастады.

1998 жылы ауданның әкімі Т.Ахметбековтің бастамасымен, халықтың қолдауыменен тіршілігінде саяси күрес жолын бірге өткізген, өлгеннен кейін рухтары ажырамас алаштың үш қайраткері – Әлихан, Әлімхан, Жақыпқа Ақтоғайда зәулім композициялық республикадағы

15 тамыз 2025 жыл

ең алғашқы алып ескерткіш орнатылды.

2009 жылы Әлекеңнің туған жері Көпбейіт деген жерде Бөріктастың бауырында ескерткіш-тақта орнатылды. 2012 жылы Қазақстан телеарнасы «Ұлт мақтанышы» деген тақырыпта, 2014 жылы Хабар телеарнасы «Өмір жолы» деген тақырыпта, 2019 жылы Алматы телеарнасы «Алаштың ақырғы ақиығы» деген тақырыпта түсірген деректі фильмдерінің жалғасын туған жері Ақтоғайда түсірді. Оған Ақтоғайдағы азаматтар қатысты. 2019 жылы Әлекеңнің туған жері топырақтан аршылып, тарихи ескерткіштердің қатарына алынып, мемлекеттің бақылауына енгізілді.

Әлекеңнің рухы Ақтоғай ауданында осылай қорғалды. Ақтоғай ауданы Алаштың үш арысының рухын ұлықтап, алғашқы шырақшысындай болып бүгін кіші Отанына айналып отыр. Қазір Ақтоғай ауданында Әлімхан Әбеуұлын, Әлихан Бөкейханды, Жақып Ақбайды дәріптеудің шарасы жалғасуда. Биыл Жақып Ақбайұлының туғанына 140 жыл, ол кісінің туған қыстағына қалыпқа келтіру жұмыстары жүргізіліп, тарихи ескерткіштердің қатарына енгізілді. Ал, Әлімхан Әбеуұлына өзінің аты берілген мектепте үлкен бөлме залы ашылған. Әлекең Ағадырда №131 мектептің аты, Қарағандыда №103 мектепке есімі берілген. Осы мектептермен және Қарағанды қаласындағы мамандандырылған кітап дүкені, әкімшілігімен Ақтоғай ауданының жұртшылығы тығыз байланыс орнатқан.

Алаш қайраткері Әлімхан Әбеуұлының рухы Ақтоғай ауданында биіктей береді. Бұл бүкіл адамзаттың адал, абыройлы парызы.

Әлекеңнен Мағауия атты ұлы және Раушан атты қызы болған. Мағауия 1921 жылы туған. Әлекең айдауда жүрген кезде оның жары өзімен бірге Том институтын бітірген жоғарғы білімді дәрігер Рақила бірнеше жерде дәрігерлік қызмет атқарып, әкесін жоқтатпай, балаларын ержеткізіп өсіріп тәрбиелеп шығарады. Мағауия да ғылым жолын қуған. Қарағанды политехникалық институтында ұзақ жыл кафедра меңгерушісі болған. Ғалым, минерология саласын зерттеген тұңғыш қазақ ғалымдарының бірі, профессор. Ал, Раушан қазір шетелде қызмет жасайды. Мағауияның ұлы Алик қазір шетелде қазақ балаларын оқыту жөнінде арнаулы қор құрып, қазақ азаматтарының болашағына өзінің пайдасын тигізуде.

**Тұңғышбай Мұқан,
«Үш арыстың ауылынанбыз»
атты тарихи зерттеу-зерде
кітабынан. 2025ж.**

Құрметті ауылдастар !

2025 жылдың 1 тамызынан бастап www.sanag.gov.kz сайтында жеке қосалқы шаруашылығы бар (жер телімдері мен ауылшаруашылығы жануарлары бар тұрғын үйлер) барлық тұрғындарға онлайн санақтан өтуге болатынын хабарлаймыз. Санақтан өздігінен өте алмаған тұрғындар Ақтоғай ауылы әкімі аппаратына келіп, өз-өзіне қызмет көрсету бұрышын пайдаланып ЭЦП кілт арқылы өтуге болады. Санақтан өту үшін нұсқама төмендегі сілтемеде көрсетілген, санақтан өткендігі туралы хабарламаны ауыл әкімдігіне ватсап желісі арқылы немесе Aktogai_akimat28@mail.ru электронды поштасына жіберулеріңізді сұраймыз! Барлық сұрақтар бойынша анықтама телефондары 2-15-60, 87713340588, 87085475809.

Ауылшаруашылығы- ел байлығы!

Барлық ауыл тұрғындарын санаққа үлес қосуға шақырамыз!

Құттықтаймыз!

Құрметті нағашы
жеңгеміз **Көкқозова**
Айтбала!

Сізді мерейлі 70 жасқа
мерей жасыңызбен шын
жүректен құттықтай-
мыз!

Сізге әлемдегі жақсы-
лықты тілейміз. Алла
сізге ең алдымен, мықты
денсаулық берсін. Әр-
қашан жүзіңізден мейірім нышаны кетпей, айна-
лаңызға нұрыңызды шашып, балаларыңыз бен немере-
леріңіздің бақытына кенеліп жүре беріңіз. Бүгінде
сіз көңілі кең, жүрегі мейірімді, кеудесі қазына,
сөзі қасиетті әже болып, үлкен сый-құрметке бө-
ленген жансыз. Алдағы уақытта да осылай ұр-
пақтарыңыздың қызығына кенеліп жүре беріңіз.
Жасыңыз ұзақ болсын, ауырмаңыз.

Құтты болсын 70 жасыңыз,
Сексеннің де сеңгірінен асыңыз.
Қуат алып денсаулықтың нәрінен,
Жүзіп өтіп жүзге аяқ басыңыз!

Ізгі тілекпен: Кентай-Бақша.

Құрметті жолдасымыз
Балгабаев Мамыр
Есімұлы!

Еңселі ердің жасы 50-ге
толған мерей тойыңмен
құттықтаймыз!

Өмірде бар жақсылықты
нәсіп етсін. Ойлаған
арманыңа жетуіне тілек-
теспіз. Шаңырағына арай
күннің шуағы төгіліп,
отбасыңда тек қуаныштар болсын. Денің сау,
ғұмырың ұзағынан болсын. Дастарханыңнан дәм-тұз
үзілмей барың берекеге, берекең мерекеге ұлассын.
Жаныңа жақын жандардың ортасында мерейің
артып, бақытқа бөлене бер. Жұлдызың жоғары
еңбегің бағалы, мерейің үстем болсын. Отбасыңда
болып жатқан қуаныш тек өзінің жақсылығы мен
ырзығын арқалап алып келсін.

Шапағаты Алланың ортаймасын,
Маңдайыңнан қашанда бақ таймасын.
Жүзіңізді халық болып мерекелеп,
Шаңырақта тек қана той тойлансын.

**Ақ тілекпен: Сайран-Бота, Зәмзагүл, Надира,
Алтай-Жанерке, Ермек-Меруерт, Абзал-Жазира,
Қанат-Нұрилла, Жандос-Анар.**

Құттықтаймыз!

Құрметті бауырымыз
Төкешова Бақыт
Нұрманқызы!

Сізді адам өмірінің
айтулы белесі – 60 жасқа
толу мерейтойыңызбен
шын жүректен құттық-
таймыз!

Сізге осындай мерейлі
күні шын көңілімізбен
зор денсаулық, қажымас
қайрат, отбасыңызға баянды бақыт тілейміз. Әр
уақытта ақжарқын адал көңілмен, бауырмалдық
қасиетіңізбен туған-туыс, дос-жаранның арасын-
да абырой-құрметке бөленіп жүре беріңіз. Қоса-
ғыңызбен қоса ағарып, шаңырағыңыздан шаттық
кетпесін.

Мереке күн нұрға толсын жүзіңіз,
Қуаныңыз, шаттаныңыз, күліңіз.
Бала-шаға қызығына кенеліп,
Ортамызда аман-есен жүріңіз!

Ақ ниетпен: Төкешовтер әулеті.

Құрметті нағашымыз
Балгабаев Мамыр
Есімұлы!

Сізді 50 жасқа толған
мерейтойыңызбен шын
жүректен құттықтай-
мыз!

Ердің жасына аяқ басқан
нағашымызға мол қажыр-
қайрат, ұзақ та баянды
өмір, бақыт пен шаттық
тілейміз. Күн сайын
шадыман сезімдерге бөленіп, ортаңызда құрмет,
сыймен еленіп, әрбір атқан таңды қуанышпен қарсы
ала беріңіз дейміз. Қадамыңыз қарымды болып,
осындай айтулы биік, асқаралы шыңдарға талмай
жетіп, асыл арман, ізгі-тілектеріңіз орындала
берсін. Отбасыңыз бақытқа толы болып, ұрпағыңыз
имандылығымен сүйсіндіріп, асқақтай беруіңізге ті-
лектеспіз.

Елу деген – ердің жасы еңселі,
Елу деген – жарты ғасыр өлшемі.
Болсын деумен бақытыңды баянды,
Шын жүректен құттықтаймыз біз сізді.

**Ақ ниетпен: жиендері –
Ербұлан, Руслан, Нұрлан.**

Құттықтаймыз!

Құрметті **Бауымбекова**
Нұрбақыт Кәкімқызы!

Сізді 60 жасқа толған
мерейтойыңызбен шын
жүректен құттықтай-
мыз!

Сіздің мектепке дейінгі
білім беру саласына 24
жылдық адал еңбегіңіз,
бала тәрбиесіне қосқан
үлесіңіз – зор құрметке
лайық. Әр балаға мейіріммен қарап, жүрегіңізден
жылу төгіп, болашақ ұрпақты тәрбиелеуге сіңірген
еңбегіңіз үшін алғысымыз шексіз.

Сіз секілді ұстаздар – ұрпақ болашағының шамшы-
рағы. Деніңізге саулық, отбасыңызға амандық,
еңбегіңізге жеміс, жүздеріңізге шаттық тілейміз!

Ұстаздық — ұлы жол, асыл арман,
Көп шәкірт жүр сізбенен қанат қаққан.
Мейірімге толы еді әрбір сөзің,
Тәрбиенің үлгісін бердің жалған.
Балаларға арнадың бар ғұмырың,
Төзімменен тербедің тал шыбығын.
Сіздей жандар – шын мәнде мақтаныш қой,
Ұстаз – елдің биік бір жарқырағын!

Ізгі ниетпен: Ж.Кеңесбаев мектебінің ұжымы.

Құрметті әріптесіміз
Қалиақас Бақытжан
Қаламанұлы!

Сізді 50 жасқа толған
мерейтойыңызбен шын
жүректен құттықтай-
мыз!

Ердің жасы елуге кел-
гендегі елеулі сәттеріңіз
ұзағынан сүйіндіріп, әлі
де талай жарқын асуларды бағындыра беріңіз. Өз
ортаңызда абыройыңыз бен беделіңіз арта берсін.
Әрдайым жүзіңіз нұрға толып, өміріңіз жырға
толып, жасыңыз ұзақ та баянды, қашанда жеміс
пен жеңіске жете беріңіз.

Әрқашан бұл өмір күлімдесін,
Көңіліңіз ештеңемен бүлінбесін.
Бақыт болсын көреріңіз барлық сәтте,
Арман атты тұлпарыңыз сүрінбесін.

**Ізгі тілекпен: Ақтоғай аудандық «Азаматтарға
арналған үкімет мемлекеттік корпорациясы»
ұжымы.**

* Табиғат – тал бесік

Жаз айлары – табиғаттың көркін арттыратын, ауыл
тіршілігі қызатын мезгіл. Дегенмен, дәл осы кезең – өрт
қаупі ең жоғары болатын уақыт. Құрғақ шөп, аптап ыстық,
желдің жиі соғуы және адам немқұрайлығы тілсіз жаудың
өршуіне қолайлы. Өрт қауіпсіздігі ережелерін сақтау – тек

Өрт қауіпті маусымы – қауіпсіздік ережесін ұмытпайық

орманшылар мен төтенше жағдай қызметінің ғана емес,
әрбір азаматтың міндеті. Көптеген өрт оқиғаларының
басты себебі – адамның абайсыздығы. Қоқыс пен құрғақ
шөпті өртеп жіберу, сөндірілмеген темекі қалдығын
тастау, отты рұқсат етілмеген жерде жағу – үлкен
апатқа әкелуі мүмкін. Төтенше жағдайлар қызметі бұл
маусымда арнайы рейдтер жүргізіп, халыққа түсіндіру
жұмыстарын күшейтеді. Орман мен дала алқаптарында,
демалыс орындарында бақылау қатандатылады. Өрттің
алдын алу үшін төмендегі ережелерді қатаң сақтау қажет:

- Орманды және дала аймақтарында от жақпау;
- Қоқыс пен шөп қалдықтарын өртеуге тыйым салу;
- Балаларды қараусыз қалдырмау, олардың отпен
ойнауына жол бермеу;

- Автокөлікті құрғақ шөптің үстіне қоймау;
- Электр сымдарын, пеш пен тұрмыстық техниканы
қауіпсіз пайдалану. Тілсіз жау – тек материалдық шығын
ғана емес, адамның өміріне, табиғатқа, жануарлар әлеміне
орны толмас зиян келтіреді. Бірнеше сағатта ондаған
гектар орман өртеніп, экожүйе бұзылады. Қалпына келтіру

үшін ондаған жыл қажет болуы мүмкін. ҚР Әкімшілік
күшкі бұзушылық туралы кодексіне сәйкес, өрт қауіпсіздігі
ережесін бұзған азаматтарға айыппұл салынады. Егер
өрт салдарынан ірі көлемде шығын келтірілсе немесе
адам өміріне зиян тисе, қылмыстық жауапкершілік
карастырылған. Өрт – алдын алуға болатын апат. Табиғатты
қорғау, ауыл-аймақты аман сақтау – әрбіріміздің азаматтық
борышымыз. Сондықтан өрт қауіпті маусымда барынша
сақ болып, қауіпсіздік ережелерін берік ұстанайық.
Есте сақтаңыз: Өрттің алдын алу – ең тиімді қорғаныс!

**Садықов Максат,
Тоқырауын орманшылығының орманшысы,
Сарытерек ауылдық округі.**

Открылось наследство после смерти
Ибраева Серика Куатбековича, 30.10.1957
года рождения умершего 01.01.2025 года.
Наследникам обращаться к нотариусу
Имашевой М.К. по адресу Карагандинская
область Актогайский район поселок
Сарышаган улица Темиржол 12 Б

Открылось наследство после смерти
Рахметова Нурлана Султанбековича,
23.11.1988 года рождения умершего
26.04.2010 года. Наследникам обращаться
к нотариусу Имашевой М.К. по адресу
Карагандинская область Актогайский район
поселок Сарышаган улица Темиржол 12 Б

Открылось наследство после смерти
Цыганкова Алексея Лукьяновича,
10.09.1939 года рождения умершего
28.07.2025 года. Наследникам обращаться
к нотариусу Имашевой М.К. по адресу
Карагандинская область Актогайский район
поселок Сарышаган улица Темиржол 12 Б

Құрылтайшы: ЕЛЕУСИЗОВА ГҮЛНАР МЕТАЕВНА

Редактор: Г.ЕЛЕУСИЗОВА

**Меншік иесі: “Актоғай ажары” газеті
редакциясы ЖШС**

**Тіркеу күзегі: №KZ94VPY00019192. (Қазақстан
Республикасы ақпарат және даму Министрлігі
2020 жылы 10 қаңтарында берілген)**

Газет аптасына 1 рет шығады

Газет редакцияның компьютер
орталығында қатталып, Қарағанды
қаласында «Арқо» баспаханасы ЖШС-де
басылады. Сәтбаев көшесі, 15-үй

**Мақала авторларының пікірі
газеттің көзқарасын білдірмейді.**

Таралымы 1020 дана

**Мекен-жайымыз: 100200, Актоғай
ауылы, Абай көшесі, №1 а үй.**

**Телефондар: редактор: 2-18-81,
87770498986**

**Электрондық пошта aktogai_red @
mail.ru**

**Газетке А4 форматты 3 беттен асқан
материалдар қабылданбайды.**

